

СЛОВО ПРОСВІТИ

ГАЗЕТА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЛЮТИЙ, Ч.2 (44) 1998 РОКУ

МИ НЕ ВИГНАНЦІ НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ!

-- Пане Павле, Україна знає Вас як безкомпромісного борця за повернення українській мові її законних, даних Господом Богом прав. Тож відрадно, що Президент включив Вас до складу організаційного комітету акції «Передаймо нашадкам наш скарб -- рідну мову». Яка кінцева мета цієї акції?

-- За шість років незалежності ми переконалися, що резолюціями міністрів, заявами, зверненнями, відкритими листами примусити владні, зросійщені структури дотримуватися 10-ї статті Конституції неможливо. І законодавча, і виконавча влада з Президентом включно на заяви та звернення громадськості не реагує. А тому «Просвіта» вирішила йти до поставленої мети, окрім цього, ще й іншим шляхом -- сприяти тим структурам, які вrudimentних формах існують у державі Візьмімо для прикладу Комітет у справах національностей та міграції, який свого часу розробив програму розвитку російської мови і культури, мов та культур інших національних меншин, що проживають в Україні. Коли цей Комітет має право на життя, то, якщо послуговуватися здоровим глузом, має би існувати й комітет, в обов'язки якого входило б вироблення стратегічних планів розвитку української мови і культури, коректування уже існуючих законів, актів, постанов. Ось чому «Просвіта» заініціювала свого часу створення департаменту мовної політики. Але, на превеликий жаль, цей департамент не в силі виконати в повному обсязі поставлені перед ними завдання. По-перше, у ньому задіяна мізерна кількість людей, а по-друге, він не має до сьогодні власного приміщення, йому, на відміну від Комітету у справах національностей та міграції, держава не виділяє ані шеляга. Складається враження, що хтось, там на горі, дуже зацікавлений у саморозпускові департаменту. Можливо, тому зацикливаний, що ми хотіли бачити його вертикально, яка б пронизувала усі виконавчі структури аж до районних включно. Ми хотіли, щоб він не задля «галочки», а по-справжньому займається виданням підручників, посібників, словників української мови, організовував українські за духом теле- і радіопередачі, рекомендував міністерствам культури та освіти не лише для ознайомлення підсумкові документи «круглих столів» і конференцій «Просвіти» стосовно розширення сфер ужитку української мови. Тобто був, образно кажучи, головним оберегом і пропагандистом 10-ї статті Конституції України, зasadничої статті, яка визначає унітарний характер нашої держави за мовою ознакою.

-- Чому ж сей такий важливий для нормального функціонування державного організму департамент дихає на ладан?

-- В одній із наших козацьких дум є рядки про «зло-супротивну, хвілешнюю хвилю», від якої на Чорному морі «все не добре починає». Зло-супротивна хвиля російщення, від якої не лише на Чорному морі, а й по всій Україні «все не добре починає» уже кілька сотень літ, особливо високо

здibилась за останні, незалежні роки. І все тому, що більшість державних чиновників ще не усвідомили, що вони -- порушники 10-ї статті Основного Закону і за це є карними. Уявіть собі французький парламент чи уряд, німецький, ізраїльський, англійський, польський, члени якого послуговувалися б на офіційному рівні мовою сусідньої держави. І не намагайтесь, бо такого уявити не можна. Так, наш Президент вивчив українську мову, але чому він не примушує вивчити її своїх найближчих радників з партії СЛОН? Чому найвищий гарант Конституції не підpirає державну мову не лише особистим прикладом, а й ПРАВОМ Президента?

себе Президент, всі оті маленковичі, гриньови, волкови будують Україну без етнічних українців. Якби нас було не так багато, вони б уже давно виділили десь під Києвом землю під резервацію. Обнесли б цю землю парканом, зігнали б нас туди, як отару, одягли б у вишиванки, шаровари й чумарки і водили б іноземців на екскурсії.

Акція «Передаймо нашадкам наш скарб -- рідну мову» повинна показати всьому світові, що ми, етнічні українці, ніколи не погодимося з роллю вигнанців на нашій, Богом нам даний землі.

-- Офіційно акція має початися 9 березня.

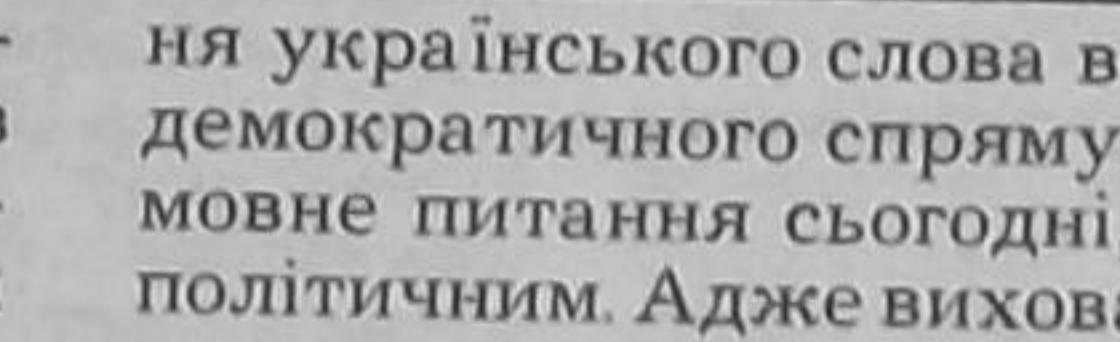
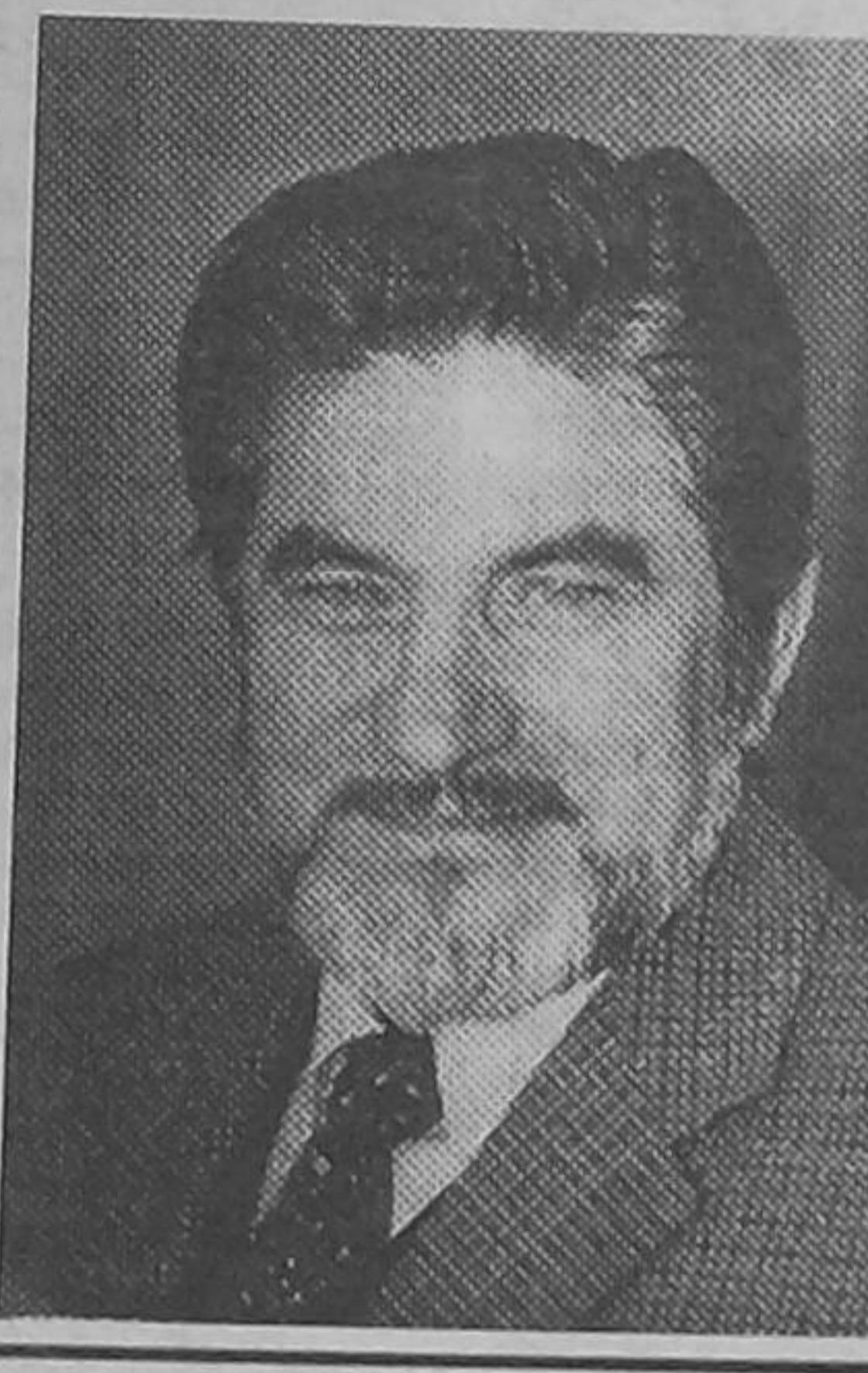
-- Ми пропонували розпочати її в день проголошення Центральною Радою IV Універсалу. Пропозицію «Просвіти» схвалили на урядовому рівні, а президентські структури її відкинули.

-- Чому?

-- Бо вони розуміють, що в такому разі акція набере політичного, державотворчого звучання, на неї працюватимуть найвищі керівники держави. А так можна буде наказати Шварцкові влаштовувати в концертному залі «Україна» грандіозне шоу з фейерверком та Кобзоном і... покласти постанову Президента під сукно. Щоб цього не сталося, «Просвіта», не чекаючи команди згори, вже давно практикує в рамках цієї програми. Ми вже провели День Нестора-Літописця, присвячений тисячоліттю української книги, акцію «Чисті джерела», дні пам'яті героїв Крут. Намагаємося об'єднати довкола боротьби за виживан-

юридично, а й фактично. Ми висловлюємо також упевненість у тому, що питання української мови нарешті перестане бути питанням політичним, як висловився свого часу М. Грушевський, і вона стане ще однією консолідацією силовою суспільства». Відомо також, що Президент Л. Кучма спеціальною постановою підтримав цю акцію і відповідальність за втілення її в життя поклав, серед інших, і на голову Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, нашого шеф-редактора, народного депутата України Павла Мовчанова. Кореспондент «СП», письменник Микола Литвин веде розмову з Павлом Мовчаном.

«Просвіта» розробила рекомендації-програми поступового переходу державних службовців у зросійщених районах на українську мову. Це -- архіважливо. Бо зникнення з духовної сфери мови означає загибель нації. А тому нам треба за всяку ціну вибити з-під ніг «п'ятої колони». Адже вивчити російськомовним українську мову нетяжко. Це не іврит, і не англійська. Треба лише крихітку доброї волі або ж наказ згори. На крихітку доброї волі ми марно сподіваємось уже сьомий рік, а до наказу на нашому владному Олімпі ще не готові. Люди, якими цільно оточив

на українського слова всі політичні партії і рухи демократичного спрямування, роз'яснили їм, що мовне питання сьогодні, як ніколи, стало гостро політичним. Адже виховати національно свідомий елемент можна тільки за допомогою рідного слова. І тільки рідним словом здатне нас об'єднати. Тільки рідним словом ми можемо захиститися як етнос від зазіхань близьких і даліх сусідів.

Продовження на стор. 4

Шановні передплатники та читачі! Це число нашої газети виходить на 24 сторінках, осіннє наступне, березневе число буде присвячене виборам. До зустрічі! Редакція.

ВАЛЕРІЙ СМОЛІЙ, академік НАН України, віце-прем'єр-міністр

ІСТОРИЧНІ УРОКИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

ДО 80-ї РІЧНИЦІ IV УНІВЕРСАЛУ УНР

80 РОКІВ ТОМУ в багатовіковій історії України відбулася одна з найбільш яскравих подій: Центральна Рада своїм Четвертим Універсалом проголосила незалежність Української Народної Республіки. «Однини, — говорилося в ньому, — Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суворою державою українського народу. За всіма сусідніми державами, як то Росія, Польща, Австро-Угорщина та інші, ми хочемо жити в згоді та приязні, але ні одна з них не може втручатися в життя самостійної Української Республіки. Власть у ній буде належати тільки народові України...» Ці уроочисті слова хвилюючі звучать і тепер. Незалежна Українська держава стала історичним фактом. А українська революція дослігала свого апогею.

Якщо спробувати провести історичну аналогію, то визвольні змагання українського народу 1917–1920 рр. за своїм суспільним і громадсько-політичним значенням і наслідками можна прирівняти хіба що до двох подій вітчизняної історії: визвольної війни (національної революції середини XVII ст. під проводом Богдана Хмельницького) та відродження Української держави у 1991 р.

У роки визвольних змагань з надзвичайною силою розкрилися творчі сили, свободолюбство і національний дух українського народу. Сьогодні, з відстані восьми десятиліть, є очевидним, як глибоко поміявся один із лідерів та істориків національної революції Ісаак Мазепа, коли писав: «Двохстолітня московська неволя... створила з українського народу сирія етнографічну масу несвідомих і неорганізованих робітників і селян». Так, самодержавство завдало непоправних втрат українському народу, але революція показала, що воно не змогло виграти в ньому прогнозення свободи, бажання самому бути хазієном у своєму домі.

Українська революція вирішальним чином вплинула на весь подальший хід вітчизняної історії. Вона не була чимось випадковим, несподіваним в долі українського народу, а нові паки, мала глибоке коріння і грунтівні підстави.

Національна революція 1917–1920 рр. пульсувала пов'язаною із історією українського народу, виліплює із закономірностей вікового розвитку українства і разом з тим займає своє почеєнне місце в світовій історії національно-визвольних рухів і революцій. Вона є яскравим підтвердженням принципової нормальності, а не вторинності (як декому хотілося б) української історії в ряду інших національних історій світу.

Як відомо, національно-визвольний рух українського народу очолила Центральна Рада. За недовгий час свого існування — з березня 1917 по квітень 1918 р. — їй вдалося пройти шляхи від нечисленного об'єднання національно-свідомої кіївської інтелігенції до вищого державного органу України. Члени Центральної Ради і утвореного нею уряду — Генерального секретаріату — в надзвичайно складних умовах триваючої світової, а згодом і громадянської війни, перманентного революційного процесу, невіршеної соціальних, політичних і економічних проблем мужньо і невтомно боролися за відновлення новітньої української державності.

Українська революція увібрала в себе весь багатовіковий досвід національно-визвольної боротьби українського народу. Її ідейним підмурком стали найкращі надбання політичної думки нескореної нації. Концепцію української революції надихнули своєю творчістю і діяльністю Пилип Орлик і автор «Історії Русів», Тарас Шевченко і Михайло Драгоманов, Іван Франко і Михайло Павлик, Микола Міхновський і Юліан

Бачинський і багато-багато інших борців і речників незалежної України.

У роки визвольних змагань 1917–1918 рр. найбільший ідеїний вплив у питаннях стратегії і тактики української революції безперечно мав Голова Центральної Ради М. Грушевський. Революція перетворила професора-історика на політика і народного трибуна, який у вирішальному способі визначив шляхи утвердження національної державності. Фактично усі дослідники історії української революції погоджуються з тезою, що «стрижнем, визначальним змістом української революції було боротьба за досління величної мети — відродження української нації в усіх без винятку правах її існування та розвитку — економічному, політичному, державотворчому, духовному». Разом з тим лідери Центральної Ради приділяли величезне значення розв'язанню насущних соціальних завдань того часу на шляху демократичних перетворень суспільства. Саме в поєднанні національно-визвольного і соціального аспекту революції вбачаємо ми її сутнісний зміст і характер.

Характерною особливістю національної революції було намагання її лідерів розв'язати не лише сучасні українські, а й окремі загально-російські проблеми. Такий підхід дозволяв, на іншу думку, розраховувати на закріплення демократичних перетворень у масштабах усієї Росії, що могло бы забезпечити справедливий розвиток усіх націй і народностей кількошільної імперії. Програмними документами української революції стали Універсалы Центральної Ради, які не лише своїм змістом, а й назвою опілювали традицій державності, традицій визвольної боротьби. «...Магічне слово «Універсал», несподівано винесене на поверхню, ... давало задоволення всім, хто пратнув демонстрації суверенітету, — згадував М. Грушевський. — Се слово ставило на порядок дні спомину української державності, кількошільної гетьманщини, перетепленої і очищеної в огні нового революційного руху, відкликалося на підсвідомі мрії, на відновлення старих державних традицій у нових, кращих формах. Се було містіка, яка проноситься так часто у великих революційних дослідженнях».

Універсалы стали найбільш яскравим вивом стірмого розвитку української революції, свідченням визрівання модерної української політичної думки. У лічені місяці був пройдений шлях від проголошення національно-територіальної автономії у складі федеративної Росії до усвідомлення необхідності повної незалежності і самостійності, від декларації абстрактних лозунгів соціальної рівності і справедливості до вироблення основ державної політики народоправства і соціального захисту трудящого люду. І найприкметнішою рисою було поєднання двох основних начал української революції — національно-державотворчого і соціально-визвольного.

У Першому Універсалі, оприлюдненому 10 (23) червня 1917 р., Центральна Рада визначала свій статус повноважного представника всіх українців Росії, зобов'язувалася стати на стражі прав та вольностей України і проголошувала право українського народу порядкувати своїм життям на своїй землі. Висловлюючись сучасними термінами, це була Декларація про суверенітет.

Після проголошення Першого Універсалу стало зрозумілим, що соціальна революція, яка розгорталася в Росії, має і національний вимір. Розпочав поступовий, ізозовні ще не повітній розпад кількошільної багатонаціональної імперії. Українська революція вперше заявила про себе на повний голос.

Протягнути контролю над країною, що розподалася, російський уряд змушений був визнати Центральну Раду краєвою владою і погодився на те, щоб вона сформувала національний уряд. Таке порозуміння відкривало шлях до мирного, демократичного розв'язання національного питання, до утвердження української державності.

31 липня 1917 р. Центральна Рада Другим Універсалом повідомила про утворення відповідального перед нею уряду — Генерального секретаріату.

На жаль, добре волі керівників кіл Росії вистачило ненадово. Аж до свого падіння у листопаді 1917 року Тимчасовий уряд робив усе можливе, щоб не допустити реального утвердження української державності. Листопадовий переворот у Петрограді різко змінив хід революційних подій. До влади прийшов більшовицький уряд. Демократичний струмінь російської революції, який допускав можливість перетворення централізованої держави на федерацію вільних народів, вичерпався. У цих умовах 7 (20) листопада 1917 р. Центральна Рада проголосила своїм Третім Універсалом Українську Народну Республіку. Його прийняття означало, що започаткований українською

революцією державотворчий процес вийшов на фінішну пряму. Виникала перша у ХХ столітті демократична держава українського народу, покликана захистити його від зовнішньої агресії і упорядкувати внутрішнє життя. Вперше після середини XVII ст. Україна постала як геополітично реальність.

Як відомо, 12 (25) січня 1918 року Мала Рада ухвалила Четвертий Універсал, який проголосила самостійність Української держави. Разом з Третім Універсалом він, за влучним висловом відомого історика, став «метрикою народження» новітньої України. Проголосивши Україну незалежною суворою державою, він завершив процес складного, суперечливого розвитку українського національно-визвольного руху, який врешті-решт відкінув ідею автономії і федерацізму. Четвертий Універсалом було визначене ряд заходів соціально-економічного характеру, які дослідники спровадивши вважають подальшою конкретизацією намірів Центральної Ради в цій галузі. Не вдається до оцінки змісту запланованих перетворень, відзначимо, що до реалізації їх на ділі так і не дійшло.

Розглядаючи з вісімдесятирічною відстані тогоджасні події, ми повинні знати, що лідери Центральної Ради припинилися рядом помилок, які фатально вплинули на дальшу долю української державності. Заклик Михайла Грушевського: «Тверезо! твердо! оцінюмо ті реальні умови, в которых ми опинилися в результаті революції і війни за українську самостійність» залишається великою актуальним і для нас. Вікопомне проголошення незалежності УНР і втрачена можливість творення національної державності спонукують до осмислення тих складних і трагічних подій, до врахування їх уроків для нашого непростого сьогодення.

Урок перший, на наш погляд, полягає в слабості влади, витвореної українською революцією. Нерозвинута і неструктуронана, представлена різновекторними політичними силами, ослаблена частими змінами урядів, вона не змогла спертися на широку підтримку українського суспільства і забезпечити порядок у краї, захистити молоду державність.

Попри весь незалежний моральний авторитет Михайла Грушевського, Володимира Винниченка та інших членів діячів, вони не змогли стати послідовними і твердими проповідниками ідеї визвольної боротьби.

Тільки в умовах загрози гетьманського перевороту Центральна Рада дійшла висновку про необхідність концентрації влади в руках Президента.

Драматичний досвід тієї пори з усією гостроюю співідношенню про необхідність функціонування сильної системи державної влади у сучасному українському суспільстві, чіткої співвідповідності її структурі та іншим державам Польського союзу, українці автоматично потрапили до тaborу ворогів переможених. Усі пізніші спроби Петлюри й західноукраїнських лідерів змінити гнів Антанти на мілісії були марніми. Тим часом зовнішня підтримка відіграла вирішальну роль в успішному завершенні державного будівництва у Польщі, Фінляндії, Балтійських державах і Чехословаччині.

Таким чином історія вчить, що кінцевий успіх у багатьох випадках залежить від надання національної справі міжнародного розголосу. Високий авторитет у світі нашої держави засвідчує, що з цього уроку історії ми зробили правильні висновки.

Як бачимо, Центральна Рада і її лідери у своїй діяльності припинилися багатьох прикладів помилок, які поряд з іншими несприятливими факторами привели до поразки української революції. Разом з тим наявні пророкахи не повинні затинувати очевидні здобутки того часу. Як справедливо зазначають дослідники, саме після 1917 р. завдяки існуванню і діяльності УНР термін «Україна» набув офіційного визнання як у географічному, етнічному, адміністративному і, що найважливіше, державницькому смислі.

Вперше за багато віків народ держав можливість мати своє справжнє ім'я, називати ним свою Батьківщину.

Українська революція прискорила процес творення українського етносу на сучасну політичну націю. Хоча вона і не досягла своєї остаточної мети, але вона внутрішньо переродила суспільство України, вона створила Україну, як модерну політичну націю. На такому фундаменті з цього часу розвивається все подальше українське життя.

Доба визвольних змагань дала потужний імпульс розвиткові української культури. Разом, а багато в чому вирішально, порівняно з попередніми десятиліттями, змінився статус української мови. По майже двостолітній періоді українська мова стає мовою законодавства, адміністрації, війська і збройових. Символично, що, започатковуючи в ці дні широкомасштабну акцію «Передаймо націдкам наш скорб-рідину мову», ми вираховуємо наше прогнози зробити все можливе для того, щоб наша мова стала державною мовою України вже не тільки юридично, а й фактично. Ми висловлюємо також упевненість у тому, що питання української мови нарешті перестане бути питанням політичним, як висловився свого часу М. Грушевський, і вона стане ще однією консолідацією силою нашого суспільства.

Українська Народна Республіка проіснувала недовго. Вона зазнала поразки в боротьбі з силами, ворожими українській революції. Але спровадивши зазначив відомий український історик Іван Лисяк-Рудницький: «Нема сорому в тому, щоб бути переможеними в боротьбі за свободу. Навпаки, така поразка може стати джерелом духовної обнови, що з цього чергом тимує силу наступні покоління, продовжувачі цієї самої на новому історичному етапі».

Безперечно, історичний досвід такого масштабного феноменального явища, як українська революція 1917–1920-х років, з її успіхами і здобутками, неадекват

ЧОРНІВ, ЧЕРВОНІВ ПОТОЛОЧЕНИЙ СНІГ, ДЕНЬ СЛАВУ ПИСАВ УКРАЇНІ

Тоді, 29 січня 1918 року, на другому кілометрі на північ від залізничної станції Круті відбулася загальнов Українська акція, присвячена 80-річчю подвигу курсантів I Юнацької військової школи ім. В. Хмельницького, січових стрільців зі «Студентського куреня» та учнів 7-го й 8-го класів 2-ї Української гімназії ім. Кирила і Мефодія.

29 січня поблизу залізничної станції Круті відбулася загальнов Українська акція, присвячена 80-річчю подвигу курсантів I Юнацької військової школи ім. В. Хмельницького, січових стрільців зі «Студентського куреня» та учнів 7-го й 8-го класів 2-ї Української гімназії ім. Кирила і Мефодія.

ласти) втілити свою велику ідею в життя.

Коли ми сідали в Києві на спеціальну замовлену електричку, хотілось і горко пласти, і щасливо смигтися. Плакати тому, що ідемо поминати розстріляне в зародку наше велике майбутнє, а щасливо смигтися тому, що бажаючи іти до Крут електричка заледве вміщала. Та їх бажаючі – національно свідоме українство: козаки, воїни легендарної УПА, юнаки і юнки – перевесники полеглих круглян, курсанти Львівського військового ліцею імені Героя Крут, бійці Національної гвардії. Хтось похмуро жартує: «Підклали б оце наші генеральні будівники України без українців вибухівку під колеса ще електрички і мали б розв'язані руки».

Захистили на жартуна-невдаху, замахали руками, а мені подумалось, що на таку акцію мало б з'їхатись пів-України з Президентом на чолі. Але він (і чого саме в цей день?) полетів до Москви на чергову неофіційну зустріч із Президентом Росії.

Я вже зробив, що мені належало зробити за сценарієм цього величного дійства: заспівав свої пісні – одну на слова Олексія Кобця, присвячену героям-круглянам, другу на слова Олександра Олеся, присвячену пам'яті мільйонів полеглих за великою Україною, й затиснений з усіх боків скорботним людським морем тужливо відивлявся надлюдські голови та синьо-жовті прапори з жалобними чорними стрічками в засніженій чернігівській долі. Вже освятили МОГИЛУ всесесніші отці й патріархи Київські та всієї Русі-України Філарет. Виступають народні депутати, екс-президент Леонід Кравчук, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка Павло Мовчан, голова Народного руху України В'ячеслав Чорнів, гетьман Українського козацтва Володимир Мулява, голова Всеукраїнського об'єднання ветеранів Другої світової війни Ігор Юхновський, і на їхніх схвилювані голоси накладаються гудки тепловозів, що тягнуть і тягнуть довжелезні состави чомусь лише в один бік, туди, звідки вісімдесят років тому, сунула на нашу землю, рясні кроплями її українською кров'ю, більшовицька орда...

Приступним на дійстві ліг на душу виступ другого Президента незалежної України (преса чомусь уперто називає його першим) Леоніда Кравчука, особливо його слова про те, що не на трагізмі ситуації треба зосереджувати увагу (6 тисяч озброєних до зубів, з панцерниками, гарматами й кулеметами включно балтійських моряків – «геростад пролетарської революції» проти 600 напівдогнаних, озброєних списаними іржавими «трьохлінейками», кількома кулеметами та однією гарматою курсантів, студентів і гімназистів. – М.Л.), а на винятково важливому значенні подвигу українських юнаків для утвердження української нації і держави в контексті історії. А ще Леонід Макарович сказав, що сьогодні не треба літи слізами, а усвідомлювати себе великою нацією, здатною постоити за свою державу. І годі вже постійно оглядатися на «старшого брата», подобається йому це чи ні.

Я слухав виступ і думав про те, що якби Леонід Кравчук виголосив подібну промову в 1992-го чи 1993-го роках, то став би навік національним героем урівнів із Богданом Хмельницьким та Іваном Мазепою.

Але будучи головою Верховної Ради, він зробив все від нього залежне, щоб Кримська область стала нашим нинішнім безперервним головним болем – російською, а не татарською автономією республікою. Для чого було йому, вже президентові, служити не власне сумління, а нашпітування деяких депутатів – лівих і правих, і здавати Росії «не за понюшку табака» ядерну стратегічну зброю? Для чого було зняти міністра оборони Константина Морозова, росіянину за походженням, українця за духом? І це тоді, коли Морозов почав не на словах, а на ділі розбудовувати українське військо на питомих національних традиціях! А тепер ми маємо те, що маємо: російськомовну з російськосовіскім менталітетом армію на чолі з етнічно російським в переважній більшості, байдужим, а то й ворожим до української національної ідеї вищим офіцерством. Чи стане така армія, коли, не дай Бог, проб'є «година ікс» і новому Муравійову накаже новий Ленін надати «збройну допомогу українському народові», на захист Української держави? Як свідчити гіркий досвід бою під Крутами, не стане.

Шо в Києві у січні 1918-го не було, крім курсантів I Юнацької військової школи, стрільців зі «Студентського куреня» та гімназистів інших, більш бездатних військових формувань Центральної Ради? Були! В Києві тоді стояли полки імені Хмельницького, Дорошенка, Сагайдачного, Грушевського. І всі вони, розаготовані більшовиками, не виконали наказу головного командування, не вийшли з казарм на зустріч ворогові. Та із козацького Ніжина заледве не вдарни крутицями у спину полк імені... Тараса Шевченка!!!

А нинішні «лицарі абсурду», 15–18-річні юнаки, чи підставляють безстрашно свої труди під ворожі кулі й багнети, як це робили герої Крут? Хто сьогодні в самостійній Україні займається їхнім військово-патріотичним вихованням? Армія? Ні. Школи? Нещодавно (лист від 9.01.98 № 1/9-7) міністр освіти М. Згуровський підписав і спрямував до підполічних йому відомості перелік пам'ятників, святкових і тематичних дат «для врахування при плануванні роботи закладів освіти». Освітням у січні пропонувалося-наказувалося святкувати ювілей російського письменника М. Пришвіна. День правівників пожежної охорони, а про подвиг героя Крут навіть не обговорено.

Може, національно-патріотичним вихованням своєї зміни займається Верховна Рада та адміністрація Президента? Холопська, як писав наш перший Президент Михайло Грушевський, політика схиляння «власти імущих» перед «старшим братом» набрала сьогодні ще потворніших і приизвільших форм, аніж за Щербіцького. В 1997 році на сто громадян незалежної України припадало 54 російських і 7 українських перебігів. Відебачення, сей чи не найголовніший чинник впливу на дитину та юнацьку сім'ю, стало засобом не виховання національної свідомості патріотів України, а відвертого зросійщення та американізації. Українська книжка повістю зникла з книгарень східних регіонів держави, поступово зникає вона із книжкових розкладів столиці.

Не за горами вибори і стає піркою реальністю відомий вислів, що там, де є два українця, обов'язково виникнуть три політичні партії. І справді: по кількості зареєстрованих у Міністерстві юстиці партій і партійок ми перегнані не тільки Америку, але й цілій світ. Та є в нас і незареєстровані в Міністерстві політичні партії і називаються вони російською, єврейською і українською. Президент України, на превеликий жаль, належить до російської партії, а його наближче оточення – до російської та єврейської. Во якби він належав до української партії, то не віддав би Росії Чорноморський флот із Севастопolem та захистив би від посягань українофобів державну українську мову й

культуру. Як головнокомандувач зупинив багатій процес вимітання з української армії проросійські настроєні генералітетом національно свідомого офіцерства. Заборонив би діяльність комуністичної та соціалістичної партій, спрямовану на знищення нашої держави й підпорядкування її Росії. Не допустив би на український ринок брудної газетної і книжкової продукції суєдької держави, яка гірше чим розкладає і нищить душі наших дітей. Обмежив бідальність теле- і радіо каналів, які цинічно й відверто ллють воду на чужий мілій.

Виступаючи на похороні січовиків «Студентського куреня» 19 березня 1918 року, Президент УНР М. Грушевський сказав: «От у сій хвилі, коли провозяться їх домовини перед Центральною Радою, де протягом року кубалась українська державність, з фронту її будинку здирають російського орла, ганебний знак російської влади над Україною, символ неволі, в котрій вона прожила двісті шістдесят з верхом літ. Видно, можливість його здетри не давалась даремно, видно, вона не могла пройти без жертв, її треба було купити кров'ю».

Неваже нам, на скімуму році незалежності, треба знову купувати кров'ю найкращих своїх синів і дочок право на можливість здетри з фронту Верховної Ради ненависну комуністичну символіку – ото серп із молотом, від яких упродовж останніх сімдесяти з верхом літ мала Україна тільки смерть і голод?! Чому ж досі державний синьо-жовтий прапор над Верховною Радою майорить на дрібку, яке винчає дияволська п'ятікутна зірка?

– Історична вага цієї події велима важлива, але ще сповна не осмислена й не виважена, – сказав Павло Мовчан. – Переїдемо, що скоро ця дата буде календарною, відзначатиметься як державна, всенародна. Уроки Крут, благодущія і засліплення діячів УНР так само, як і помилки вже нинішньої влади України, мають бути належно засвоєні і не повторюватися жодним політиком.

Будуть належно засвоєні! Адже історія, як би не «божеволія, коналі» нації недоброзвінчиць, праще не незалежну Україну. Більшовицький уряд Росії пішов війною на соціалістичну Центральну Раду, коли Україні як незалежній державі минав лише четвертий день. А цей осені стануть першокласниками діти, які народилися в незалежній, слава Богу, несоціалістичній Україні, і за ними належуть. Це з них виростуть новітні українські президенти, голови Верховної Ради, прем'єр-міністри і міністри, які не провадитимуть, на відміну від нинішніх «слуг народу», «блозірчо-бескоромій торг раба з наслідниками бувшого пана» (Євген Маланюк). І лише тоді праведні душі 300 полеглих круглянів полегшено зіткнуту: «Нарешті Україна, за котру ми поклали свої буйні голови, збулася. Віднині і повсякчас збулася, і навікні Амінь».

Микола ЛІТВІН
Круті – Київ

Світлина: Олег Яцько.

МИ НЕ ВИГНАНЦІ НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ!

Продовження. Поч. на стор. 1

Також у рамках цієї програми «Просвіта» виступає за збереження історичного середовища. Так, відбудувати Михайлівський та Успенський собори треба якомога швидше. Але я не можу дивитись, як фермери-варвари знищують Змієві вали, як розорюють нашу національну гордість -- скіфсько-сарматські могили-кургани. Руйнація історичного середовища набрала сьогодні неймовірних обертів, і це також робота «зло-супротивної хвилі». Вони планомірно підрубують наші історичні корені, адже Іванів, «не помнящих родства», легше зомувати. Ми повинні відновити всі знищені комуністами каплички на перехрестях доріг та місцях колишніх церков, щоб ожили пов'язані з ними народні казки, перекази, легенди. Ми повинні розчистити замулені джерела й занапашені малі річки, бо від чистоти довкілля залежить чистота душі нашого народу.

Ми вимагаємо від владних структур покласти край процесові вестернізації свідомості пересічного українця. Французи, яким буцімо нічого не загрожує, борються на урядовому рівні з нав'язуванням американського способу життя, німці борються, а ми, витягши лишену одну ногу зі смердючого болота

російщення, ступили нею не на чистий ґрунт, а в трясовину американізації.

-- Чи не розділити ця Постанова Президента доло більшості його постанов та наказів? Чи не стане димовою завісою, за котрою легше буде «батькам нації» будувати Україну без українців?

-- Стане, якщо усі політичні партії і рухи демократичного спрямування не підтримають вимоги «Просвіти» до Президента створити врешті-решт атестаційну комісію, в яку, поряд з державними чиновниками, увійшли б на рівних і представники демократичних політичних партій та громадських організацій. Ця комісія мала б (і то негайно, бо завтра буде вже пізно) атестувати всіх державних службовців і на всіх щаблях влади на знання-володіння українською мовою. І це не буде, як кажуть наші опоненти, «націоналістичним вибріком». Подібні атестаційні комісії існують у всіх демократичних країнах. Треба цій комісії спеціальним президентським наказом надати право не лише звільнити з державної служби чиновників-україnofобів, а й відбирати ліцензії у тих телерадіоканалів, які порушують 10-ту статтю Конституції, закривати російські видання, які на своїх шпальтах провадять антиукраїнську, а,

отже, антидержавну пропаганду або ж перевищують установлену законом квоту: 50% українських видань на 50% російських.

Маємо, якщо нам дорога незалежність, зупинити брутальне захоплення північним сусідом нашого інформаційного та культурного простору. «Просвіта» розробила проект Закону про репертуарну політику й він, схвалений Міністерством культури, чекає на затвердження Верховною Радою. Треба покласти край вояжам російських «варягів», які щороку видають з України десятки, а то й сотні мільйонів доларів. Треба нашій громадськості бити в усі дзвони на сполох. Треба питати в Службі безпеки України та в Раді з питань національної безпеки, чому вони в час, коли «п'ята колона» активно й відкрито готується до державного перевороту, стоять остроні в «корчаті» хорошу міну при плохій ігрі?

-- Грідути вибори і якщо прийдуть комуно-соціалісти до влади, вони відберуть у нас і ті окрушини української волі, які ще маємо.

-- Не прийдуть. Я вірю в наш народ. У нього є феноменальна здатність в годину найбільшої небезпеки мобілізовувати усі свої духовні та фізичні сили. Ми дівчі розвалювали Російську імперію й поставали, мов казковий птах Фенікс із небуття

Постанемо і цього разу, якщо в бе-резні всі як один прийдемо на вибори дільниці і проголосуємо за тих кандидатів у народні депутати, кому небайдужа нинішня і подальша доля держави Україна, хто не дозволить ворогам зімати з неї останню лата-ну світину. Хто не хоче, щоб ми повторили сумну долю американсько-канадських індіанців, щоб наші діти, мандруючи світами, не соромились своєї самоназви, заявляли гордо цім усому ситому та вдоволеному світові: «Я -- українець, нащадок арів. За моїми плечима велична історія і не менш велична культура не в кілька сотень, а в кілька тисяч літ».

-- Ale mi відхилились від теми... -- Ні в якому разі! На початку нашої розмови запитували ви про кінцеву мету акції «Передаймо на-щадкам наш скарб -- рідну мову». Коли ми, українці-патріоти, українці-державники виграємо борезневі вибори, то й це ще не кінцева мета сеї акції. А кінцева мета її -- вільна та соборна Україна. Не лише де-які, як тепер, а й де-факто. І щоб усі її громадяни жили заможно і щасливо. Слава Україні!

Розмову вів
Микола ЛІТВИН

НАШОГО ЦВІТУ ПО ВСЬОМУ СВІТУ

ДОПОМАГАТИ СЛОВОМ І ДІЛОМ

Як не можна зупинити на Дністрі потужного льодоходу, так не можна нині зупинити пробудження національної свідомості сучасних українців на предківських етнічних землях у таємішній державі Молдові. А іх там немало. До національної незалежності своїх батьків, яких не зуміли ні зрумунізувати, ані виховати з них «рускоязичне населення», признається нині понад шістсот тисяч тамтешніх українців. Кількість немала, але у відношенні до всього населення таємішній Молдові (3968000 чол.) це все ж національна меншість. Та добре вже й те, що не всі поглинула хвиля новітнього етноциду...

Починаючи з п'ятдесятих років, у Молдові ліквідовано українські школи. З цього і почалася загроза поголовної русифікації. В школах дітей навчали мовою російською, в установах велили розмовляти по-російськи, а книжкова продукція всюди лише російськомовна та ще -- для годіття - молдавська.

Чому там так сталося, ми добре розуміли, але коли до чернівчан звернулися українці з Молдови і просили допомогти сценічною літературою та репертуарним матеріалом, очевідно здійснити, потерпаючи за недозволені зв'язки. Нині маємо можливість приглянутися до життя української діаспори в Молдові.

У Кишиневі утворено Товариство української мови, почала виходити українська газета «Просвіта», поручено питання про національні школи. І хоча до відкриття справжніх українських шкіл там справа не дійшла, добре вже було й те, що в російськомовних школах українських сіл запроваджено кілька годин рідної мови. Початок, здавалося б, непоганий, однак на пе-решкоді всьому стали директори шкіл та районні відділи освіти і культури.

Дивується, що в нас, на Буковині, румуно-молдавани, які проживають серед українського населення, мають свою пресу, радіомовлення, телебачення, школи, які працюють у кожному заселеному румуно-молдавському пункті. Над цим задумалися свідомі представники українців Молдови Валерій Воробченко, Олександр Бут і вирішили створити у Бельцькому університеті кафедру української мови і літератури. Своїх сил не вистачало, а тому на допомогу їм поспішили колеги з найближчого українського Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича. Доцент Філологічного факультету Марян Скаб з Чернівців прочитав у Бельцах курс лекцій з української мови. Справи ніби наладилися, але біда -- випускники не

могли знайти для себе роботи. Поїхали за направленим в українське село, а там директор школи, ревний прихильник російської мови, відсилає їх звідки прийшли. Це і стало причиною того, що бажаючих навчатися на відділі української мови і літератури Бельцького університету стає все менше.

А що робить молдавський уряд? Чей же на державному рівні є домовленості про школи з рідною мовою навчання. Домовленості то є, але все поки що залишається на папері, а українське населення далі русифікується.

В цьому переконалася делегація Чернівецького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, у складі: завідувачка кафедри української літератури Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича Богдана Мельничука, голови Чернівецького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка Віктора Косяченка, голови осередку товариства «Просвіта» Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича, доцента кафедри теоретичної фізики Івана Зумана, директора літературно-меморіального музею Ольги Кобилянської Володимира Вознюка, інспектора Новоселицького районного відділу народної освіти Євгенії Дмитрієвої, директора школи села Рідківці Новоселицького району Чернівецької області В'ячеслава Ротара та заступника головного радника

газети «Молодий буковинець», члена Спілки журналістів України Володимира Стефанія, яка нещодавно відвідала Українську діаспору Північної Молдови.

Зустріч була широкою. Українці з України були бажаними гостями, знайомилися з життям українськомовної кафедри в чукомовному оточенні і хоч до таких проблем після перебування під гнітом тоталітарного комуністичного режиму не звікли, все ж так обстановка і ставлення до української мови в дружній Молдові дещо здивувала їх. Шоправда, проректор по науковій частині Бельцького університету Михайло Вуллянський назвав кафедру, очолювану паном Воробченком, передовою, яка працює більше на ентузіазмі, бо ж фінансування поганеньке. Що ж поробиш, коли загальна економічна та обстановка там подібна до нашої -- таїж відключення електроенергії, така ж, якщо не гірша, кримінальна обстановка, низькі зарплати і т. п. Ми в себе, в Україні, почуваємося більш-менш захищеними, а там, як висловився в розмові Валерій Воробченко: «Нам, українцям, не дають можливості вирішувати свої культурні проблеми, за нас їх вирішують росіяни, молдавани, румуни...»

Отож і не дивно, що обіцяні Відділенням української діаспори в Молдові, найближчі до нас держави, засвідчило, що тамтешні українці потребують не лише матеріальної допомоги, але й морального захисту. Було б непростимою помилкою, коли ми лише спостерігатимемо, а рішучих дій не докладатимемо. На нашу допомогу сподівається, і ми повинні надавати її.

Відділення української діаспори в Молдові, найближчі до нас держави, засвідчило, що тамтешні українці потребують не лише матеріальної допомоги, але й морального захисту. Було б непростимою помилкою, коли ми лише спостерігатимемо, а рішучих дій не докладатимемо. На нашу допомогу сподівається, і ми повинні надавати її.

Авксеній ЯКІВЧУК,
заслужений працівник
культури України

Зустріч у Ришканах.

НА ВИБОРИ -- ПІД АНТИКОНСТИТУЦІЙНИМИ ГАСЛАМИ,

зафікованими в їхніх передвиборчих платформах, ідуть чимало зареєстрованих у Центриборчкомі політичних партій і блоків, зокрема лівого спрямування -- соціалісти, комуністи, «прогресивні» соціалісти, «гражданські конгресмени», «слони» та інша рептильна живість із учорашиного імперського дна. В цивілізованому світі антидержавницьким силам, як водиться, ставлять надійний заслін.

Зважаючи на те, що цей факт поки що ігнорують державні органи, «Просвіта» забила на сполю: Міністерство юстиці повинне переглянути правочинність реєстрації цих партій і блоків, якщо вони не узгодять положення своїх передвиборчих платформ із положеннями Конституції України і закликатимуть і далі до зміни державного устрою, до відновлення імперії з єдиною -- на всій її території -- державною, звичайно ж, російською мовою...

Своє слово з приводу антиконституційних заяв у передвиборчому марафоні повинен сказати І Конституційний суд.

Для роз'яснення своїх позицій Всеукраїнська «Просвіта» скликала прес-конференцію, яка відбулася 11 лютого в приміщенні УНІАН. Захід викликав значне зацікавлення серед журналістських кіл: у конференц-залі вільних місць не було.

«Ми голосували за змішану виборчу систему, -- пояснив позицію демократичних сил голова «Просвіти» Павло Мовчан, -- але навіть не передбачали, що до бюллетенів буде внесено аж 30 виборчих блоків і партій; прогнозувалося всього 5-6. Ліві, і це не секрет, апелюватимуть до соціальної проблематики, вимагатимуть другої державної мови в Україні, злиття її з Росією і Білорусією, і це зрозуміло. Тож ми повинні активно протидіяти спекулятивним заявам, апелювати до Мін'юсту і Конституційного Суду про узгодження їхніх позицій із Конституцією України, а в разі незгоди добиватися перерегляду».

Своїми роздумами щодо проведення майбутніх виборів та порушень з цього приводу проблем поділилися Михайло Батіг (УНІАН), Анатолій Погрібний (член Центрального правління «Просвіти») і голова Всеукраїнського педагогічного товариства ім. Г. Ващенка), Юрій Гнаткевич (голова Київської крайової організації «Просвіти»).

Більшість присутніх на прес-конференції схвально сприйняли заяву Центрального правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка «Про антиконституційні положення в програмах деяких партій і блоків, що йдуть на вибори». Текст її публікуємо.

РЕВОЛЮЦІЯ 1917--1920 РОКІВ: СЛІД УРАХУВАТИ УРОКИ

Виконуючи затвердженій Кабінетом Міністрів України «План організаційних заходів з віданчення пам'ятних подій Української революції 1917--1920 років», Міністерство освіти України, Інститут історії України, НАН України, Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, Інститут змісту і методів навчання та Український фінансово-економічний інститут у січні провели міжнародну науково-теоретичну конференцію на тему «Українська Народна Республіка -- перша в ХХ столітті демократична держава українського народу».

Свою роботу конференція розпочала 22 січня 1998-го в день, коли 80 років тому був проголошений IV Універсал Центральної Ради. Цим історичним маніфестом вона сповістила всьому світу про здійснення споконвічної мрії багатьох поколінь українців про власну незалежну державу.

У роботі конференції взяли участь понад 200 учасників із 14 міст та регіонів нашої держави -- Києва, Дніпропетровська, Донецька, Житомира, Запоріжжя, Івано-Франківська, Луганська, Одеси, Херсона, Ужгорода, Криму, Київської та Хмельницької областей. Серед учасників конференції були представники понад сорока навчальних, науково-дослідних закладів освіти, громадських організацій, духовних, теологічних та інших установ.

Виступаючі наголошували на складності, а подекуди і трагічності історичної долі українського народу протягом останнього тисячоліття. Підкresлювалося, що шлях визерівання ідеї Української суверенної держави має свої витоки ще у княжій добі.

Високий теоретичний та методологічний рівень конференції забезпечили фахівці Інституту історії України НАН України, Донецького державного університету, Національного інституту стратегічних досліджень, Інституту українознавства Київського університету ім. Тараса Шевченка, Житомирського державного педагогічного інституту... Особливого звучання набули окреслені програмою доповіді та виступи представників Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, товариства «Герой Крут», об'єднання «Меморіал», асоціації «За міжнародальний мир і злагоду в Україні», Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства.

На думку учасників конференції, за умов, коли Україна здобула державну незалежність, історичне підґрунтя цього спрямування слід шукати у здобутках України у 1917--1920 роках, коли був утворений глибоко притаманний українському народові нездоланий рух до демократичних зasad і народницької ідеології. Для цього треба було подолати лихоліття більшовицького свавілля, жах Другої світової війни, сталінського терору, застою, соціально-економічного та морально-політичного пригноблення національного духу і гідності українців.

Особливу увагу було приділено висвітленню геройчних подій 80-річної давнини, а саме битві під Крутами. Референом прозвучали слова Євгена Маланюка: «Без Крут навіть такий акт, як акт 22 січня, був би документом без підпису... Кривавий підпис під цим формальним зобов'язанням з дня 22 січня поставили літи, запасний первоцвіт нації -- юнаки і студенти, крутянські, припечатавши той підпис важкою печаттю скіпілій на поколотих грудях -- мученичної, але й зважої молодої крові, першої крові, пролитої в нашій українській війні».

У такому ж дусі -- у закликах врахувати уроки української революції 1917--1920 років -- були витримані виступи голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, народного депутата України Павла Мовчана, доцента Дніпропетровського державного університету Григорія Клиша, голови товариства «Герой Крут» Ярослава Гаврилюка та інших. Історично так склалося, наголошували учасники конференції, що всі ми отримали ще один шанс реалізувати прагнення народу до побудови молодої Української держави як суспільства, за яким майбутнє. Отож прагнення до створення демократичного устрою нам природне, кожний громадянин держави знайде свое гідне місце у побудові могутньої, авторитетної, щасливої України.

Олександр МОВЧАН

ЗАЯВА
Центрального правління Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

13 лютого 1998 р.

м. Київ

Про антиконституційні положення в програмах деяких партій та блоків, що йдуть на вибори

Сьогодні, коли розпочався передвиборчий марафон, партії та блоки державницької орієнтації висловлюють занепокоєння з приводу антиконституційних дій та положень у програмах окремих партій і блоків, що йдуть на вибори 1998 р.

Аналіз передвиборчих програм показує, що деякі партії та блоки, як-от: 1. КПУ і Прогресивна соціалістична партія України закликають до зміни статусу Української держави, ліквідації інституту Президента, відновлення колишньої комуністичної влади, що є грубим порушенням ст. 2, 18, 37, 102 Конституції України.

2. Соціально-ліберальне об'єднання («СЛОН»), Партия духовного, економічного і соціального прогресу, блок «Трудова Україна», Партия захисників вітчизни, партія «Союз» виступають з антиконституційною вимогою про надання статусу державної російської мови.

Аналіз громадської думки, різні соціологічні опитування переконливо засвідчують, що мовної проблеми в Україні немає. Її свідомо створюють вищезгадані партії та блоки з метою дестабілізації суспільства, порушуючи ст. 10 Конституції України.

Виходячи з вищевикладеного:

1. Звертаємося до Президента України з проханням ужити заходів, відповідно до норм чинного законодавства України, до партій і політичних блоків, які пропагують антиконституційні ідеї, що становлять загрозу інтересам національної безпеки України.

2. Домагаємося від Міністерства юстиції України переглянути правочинність реєстрації цих партій та блоків.

3. Просимо Центральну виборчу комісію позбавити вищезгадані партії та блоки права участі у виборчому процесі, якщо вони не виключать зі своїх передвиборчих програм антидержавницькі положення.

«Просвіти» Павло Мовчан пожалував, що суспільство наше явно недооцінює вчених-патріотів такого високого гатунку, які активно відстоювали й відстоюють наше історичне середовище. «Таких людей, як Олесь Силин, журналісти мали б не випускати з поля свого зору».

І справді, кожне слово вченого осяяне високою мудростю, воно переконливе, незаперечне. Не важить, про що йдеться, -- про антиського вождя Божа чи готського Вінчітаря, про витоки українських-таки билин Київського циклу, давньо чи новітньою нашої історії, -- володіння матеріалом, хронологією просто бездоганне, близькуче, стиль мови -- вищуканий, захоплюючий. «Ми самі себе не знаємо. Треба повернути собі своє!» -- закликав і не лише присутній на зустрічі -- усіх українців поважний гість централі. -- «Ми віримо в «Просвіту», в те, що вона зробила, і в те, що вона ще зробить», -- ці слова можуть стати напутніми усім, хто

ОЛЕСЬ СИЛИН -- НАЩАДОК ДВОХ КОЗАЦЬКИХ РОДІВ

праці присвятив національний справі, утвердження високих ідеалів української державності та стійких моральних якостей українського вченого...

Український загал не знає доконечно, хто такі етруски, кельти, нормани. Куди ділляться готи, гуни і даки? Чому воївонічі варяги -- цінні наймірлобініші народ Европи? Коли ми, маючи в своєму активі 6 тисяч років зафіксованої археологічної культури, парешті збегнемо, що ми пікому не молодіші брати чи сестри, бо є одним із найдавніших народів світу? На ці та безліч інших питань нашої далекі і близької історії, над якими сушать уми вчені мужі не одного покоління, знає правильну аргументовану відповідь нащадок двох козацьких родів Олесь Силин, який 11 лютого був не просто гостем просвітянської централі, оскільки сам-бо є, за покликом серця, активним просвітянином, -- він прийшов як наставник, старший колега. Своїм візитом цей шляхетний і ненадірну строгий чоловік започаткував цикл зустрічей із просвітянами «Вітою» -- своєрідних лекцій про українську історію, культуру, писемність, якими користуються як своєю власністю і на власний розсуд, і потрактування наші агресивні сусіди.

Представляючи високого гостя, голова

ніції трудиться на просвітянській ніві. Вдяче слово слід сказати й на адресу Ніни Володимирівни Заручинської, дружини Олесі Панасовича, яка відбула десять років комуністичних таборів за відданість національній справі. Актorkа, режисер і художник керівник музично-літературного театру «Діалоги», ця мужня жінка через хворобу не змогла прити на просвітянську зустріч, але присутні мали приємність познайомитись із творчістю акторів цього театру -- Анатолія Галицького (майстерно декламував безсмертьє «Слово...»), Світлани Чорюног та Юрія Демиденка (виступили з програмою «Рідне підсніння»).

Іще настанок хочеться навести взагом із напутніх слів мудрого чоловіка просвітянам: «Треба, щоби у відстоюванні національного, українського кожний заїняв свою барикаду!» Що ж, в обороні українського в Україні барикада пана Олесі Силина -- вченого мужа й свідомого громадянина, опера на слово, освячена мудростю й принциповістю, добротою й видючою непоступливістю в головному, активною життєвою позицією, нездолання. Тож допоки є в нас такі барикади, вірмо в те, що нездоланні її ми!

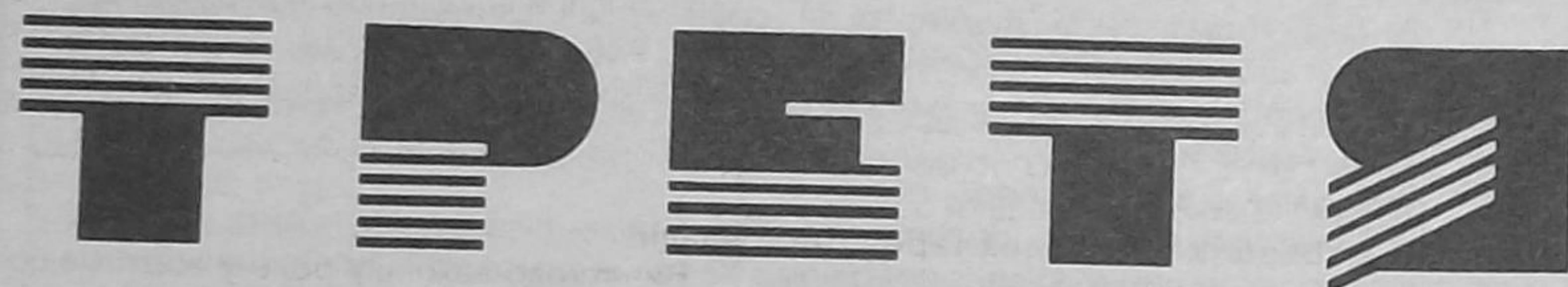
Володимир ГЕРМАН

Серед діячів української громади Криму є чимало багатогранних, яскравих і колоритних постатей. Це і знані в Україні письменники, журналисти, художники, музиканти, відомі вчені у різних галузях наук, керівники організацій, педагоги, підприємці, лікарі, фахівці військової справи, досвідчені господарники. Проте до недавніх пір суттєвою прогалиною в українському регіональному русі, і передовсім з середовищі державницької інтелігенції, бракувало серйозних політологів, фахівців з глибоким розумінням ринкової економіки, політиків-прагматиків, спроможних дивитися хоча б на крок уперед.

Вони й не дивно, бо ще й сьогодні, на сьому році існування незалежної України навіть керівники першої державної ланки час від часу запитують себе і нас, простих смертних: «Куди ми йдемо? Що ми будуємо?»

На мій погляд, своє орігінальне бачення шляхів розвитку цивілізованого українського суспільства і будівництва ринкової економіки з людським обличчям висвітлює нова особа на політичному небосхилі півострова — Петро Виговський. Його перша аналітична праця «Третя сила» засвідчує, що в українському середовищі Криму з'явилася цікава особа, потенційний політолог, представник тієї третьої сили, котра так сьогодні потребна Україні. Тож хай щастить йому на цьому нелегкому шляху.

Петро Вольвач,
голова Всекримського товариства вчених, член-кореспондент УЕАН

Коли людина народжується на світ, вона з'являється в певному просторі і часі серед певних обставин і подій, починає усвідомлювати себе і навколошній світ. Підростаючи, починає активно діяти, щоб ствердитися в цьому світі. Так і ми, українці — спільнота людей, яка відчуває кровну і психологічну спорідненість об'єднаних спільністю походження, мовою, історією, культурою разом з представниками інших народів, які поділяють нашу долю, керуючись доброю воєю, з надією на краще майбутнє, проголосили Україну незалежною державою, і в новій якості починаємо себе усвідомлювати і стверджуватися в навколошньому світі.

Після шести років нашої незалежності ми маємо певні результати у сфері державного будівництва, права, економіки, політики. Сьогодні настав час проаналізувати ці результати і зробити висновки, щоб побачити, що позитивного ми маємо в своєму активі і які проблеми потрібно розв'язати, щоб поліпшити наше життя. Отже, право, економіка, політика.

ВОТОВСЬКИЙ ПРАВОВІ АСПЕКТИ «ДНІМ»

Якщо уважно придивитися до життя та діяльності передових держав світу, які мають позитивні результати у сфері економіки, науки, культури, то ми побачимо, що основою успіху цих держав є організована форма існування етносу, яка ґрунтуеться на праві, а право, як ми знаємо, обмежує сильних егоїстичних індивідів і створює рівні можливості більш слабким індивідам, таким чином створюючи рівновагу в суспільстві. Що ж ми маємо сьогодні у правовій сфері України?

Верховна Рада України після проголошення України незалежною державою протягом шести років досить активно працює над створенням законодавчої бази для забезпечення ефективної діяльності державних інститутів і ствердженням правових стосунків між громадянами України та іншими суб'єктами права у нашій державі.

Але ми бачимо, що закони, ухвалені Верховною Радою України, не завжди працюють, а якщо і працюють, то не завжди ефективно. Порушуються і не виконуються закони як пересічними громадянами, так і посадовими особами нашої держави. Зростає корупція і криміналізація суспільства. Загальний явищем є низка правова свідомість громадян України.

У чому ж проблема? Щоб краще зрозуміти цю проблему, а точніше — висвітлити деякі аспекти цієї проблеми, потрібно звернутися до історично-правового досвіду нашого народу і порівняти його із сучасним правовим досвідом розвинутих країн світу. А це вже аналітично-психологічне завдання. Втративши свою державність у часи Київської Русі в 1240 році, наш народ протягом багатьох століть перебував у колоніальному стані, і право, яке сотні років діяло на території України, було колоніальним, чужим, воно було литовським, польським, російським, радянським, воно несло з собою дискримінацію, обмеження, визиски. Тому народ сформувалося вороже ставлення як до права, так і до влади, яка його проваджувала.

Не сприймаючи чужого колоніального права, український народ створював свої національні традиції, щоб забезпечити собі організовану форму існування. Тому ми, українці, маємо більше довіри до своїх національних традицій і тому, підсвідомо, більше склонні до способу життя, побудованого на наших національних традиціях. На підтвердження моєї думки дуже показовим є те, що навіть сьогодні, коли ми будуємо демократичну правову державу,

можемо спостерігати, як водночас із тим культивується традиція — козацтво.

З огляду на вищевикладене можна констатувати, що як результат негативного історично-правового досвіду українського народу в ментальності українців протягом довгого історичного періоду сформувалася недовіра до права і влади, яка його впроваджує, і, як підсвідомий альтернативний вибір, склонність до своїх національних традицій.

Аналізуючи проблему «право — традиція», ми добре розуміємо, що в суспільстві, де одночасно діє право і традиція, рано чи пізно виникають проблеми, тому що право і традиція, діючи одночасно, вступають у конфлікт і суспільство стає перед вибором: або право, або традиція. Якщо детально проаналізувати сучасне право і традицію на предмет особливостей і переваг, то навіть неозброєним оком можна побачити, що традиція здатна створювати прimitивно-організовані форми, тоді як сучасне право, більше детально регламентуючи наше життя, в той же час створює різноманітні, більш досконалі та ефективні форми.

Людство рухається еволюційним шляхом від примітивних форм існування до більш досконаліх, від традиції до права. І верховенство права сьогодні визнано в нашему суспільстві. Тому ми маємо свій законодавчий орган — Верховну Раду України, обраний нами демократичним шляхом, у наших очах він є символом закону і законності, але, на превеликий жаль, у цій сфері життя зустрічаються певні аномалії, і, на мою думку, депутати Верховної Ради України повинні подумати над тим, чи потрібен законодавчим громадянам України депутатський імунітет — недоторканість, чи не час його скасувати, щоб не перетворювати законодавчий орган держави у кримінальний смітник. У всіх демократичних правових державах світу рівність перед законом є нормою, тому добра воля депутатів Верховної Ради буде для всіх громадян нашої держави гарним прикладом того, як треба поважати закон і бути законодавчим.

Сьогодні ми маємо дуже багато проблем і суміш голови над тим, як розв'язати їх, але, незважаючи на це, Бог любить нас, і сьогодні ми маємо свою незалежну державу, демократично обраного Президента, можемо говорити свою мовою, можемо незалежно мислити і діяти, ми створюємо своє демократичне право, яке починає працювати на інтереси всіх громадян України. Тому ми, громадянин України, повинні усвідомити цінність і необхідність

ствердження права в нашій державі і розуміти, що правовий спосіб життя — це велике надбання нації. Во тільки демократичне право створює рівні можливості і може забезпечити баланс інтересів у нашому суспільстві і дати поштовх до розвитку економіки, науки, культури.

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

Сьогодні, коли майже 80 відсотків населення нашої країни перебувають за межею бідності, багато громадян втратили роботу і не мають засобів для фізичного існування, значення економіки в нашій державі стало вирішальним та є пріоритетом номер один.

Майже всіх працездатників громадян нашої країни сьогодні цікавить питання роботи, заробітної плати, справедливого розподілу прибутків між тими, хто вкладає свій капітал, і тими, хто вкладає свою працю.

Отже, зайнятість, заробітна плата, розподіл прибутків і власності.

На момент проведення реформ Україна мала неефективну економіку, нестабільну грошову одиницю, створювались історичні

вом держави на власність. Якщо проаналізувати ці два явища — державну монополію на власність і нераціональну структуру виробництва, то ми побачимо, що будь-яка монополія в економіці завжди призводить до відсутності конкуренції застюю, а нераціональна структура виробництва — до виробництва неконкурентоспроможних товарів, тому що на стадії проектування — створення технологій — закладалися витрати на одиницю виготовлення товару іноді в декілька разів більші, ніж в економічно розвинутих країнах світу, таких як Німеччина, Японія, Сполучені Штати Америки. Монополія на власність і нераціональна структура виробництва — це міна сповільненої дії, яку було закладено під нас ще в радянські часи, і сьогодні вона вибукула в нашому суспільстві, і як результат — ми маємо зупинене виробництво і масову втрату робочих місць.

Для того, щоб реформувати нашу економіку, створити ефективне виробництво і розв'язати проблему зайнятості в нашій країні, на мою думку, потрібно першочергово:

додержавні інститути, які повинні були забезпечити діяльність держави. У рамках створення ринкової економіки стояло завдання демонополізувати і приватизувати державну власність, стабілізувати існуючу грошову одиницю, приступити до структурної перебудови

1. визначити місце України у міжнародному розподілі праці;

2. визначити пріоритетні спеціалізації і технології як для внутрішнього, так і для зовнішнього ринку України;

3. провести інвентаризацію народного господарства і визначити ефективні і неефективні підприємства;

4. неефективні підприємства необхідно провести через процедуру банкрутства і здійснити санацию.

Після проведення цієї роботи у нас буде

Роман МАТУЗКО

ПОСМІШКОЮ ПЕКЛА ЯРІЮТЬ ЛИЦЯ

За останні триста п'ятдесяти років, особливо протягом ХХ століття, Україну піддано нещадному і тотальному спустошенню в економічному плані і особливо в людському потенціалі. Найкращі представники українського народу, його культурні і наукові діячі, прости патріоти України — трудівники «великих строек «п'ятілітка», представники «колгоспного селянства» і трудової української інтелігенції загинули в соціалістичному ГУЛАГові як «буржуазні націоналісти» чи «враги народу». Загинув той розумовий та людський потенціал української нації, який протягом ХХ століття в умовах незалежної держави здатний був утворити процвітачу Українську державу рівня нинішніх передових країн світу.

От і маємо кризову колгоспно-радгоспну систему на селі і технологічно відсталу загальну економіку, яка ледь жевріє від наслідків здійснення «грандіозних планових строительства комунизму» та нереалізованих різних величніх програм — від «поворота рок» починаючи та «Продовольственої программи» закінчуючи...

Разом із минулими заборонами генетики і кібернетики маємо нескінченну кількість « заводов-гигантів» без передової комп'ютерної технології, які знищили наші річки й озера, довели до катастрофічного стану екологічно мальовничої України і до Чорнобильської трагедії...

ТО ЧИ ПОТРІБНІ НАМ У ЦИХ УМОВАХ ЗМІНИ?

Якщо потрібні — то які?

В умовах передвиборчого марафону з'явлюється багато цікавих шляхів, які начебто мають вивести Україну з кризового стану.

На один з них — «найірніший» — кличуть лідери «лівих», серед яких і вожді Прогресивної соціалістичної партії України.

Так, у передвиборчій листівці, яка агітує голосувати за «прогресивних» соціалістів за хілього лідера Наталію Вітренко, сказали:

«Ми признаєм преступлениями (квалифицируем как преступление) действия всех организаторов развал СССР и всех организаторов и соучастников развал экономики Украины, низвержения страны в пропасть разрухи, нищеты, национально-го унижения и позора».

Одже, «ВСЕХ» депутатів, які голосували за Акт проголошення незалежності України, «ВСЕХ», хто готовав Референдум, хто забезпечував його проведення, хто готовував бюллетені і т. п., можемо не сумніватися, що і тих «ВСЕХ», хто прого-

ловував «ЗА» на Референдумі. А таких — понад 90 відсотків населення України!

Гарний вихід з кризи...

Але ще які додаткові шляхи виходу з кризи вказують нам вожді ПСПУ?

Скажімо, газета Прогресивної соціалістичної партії України (ПСПУ) «Довгіні огні», № 14, січень 1998 р. (главний редактор Володимир Марченко), оприлюднила публікацію під назвою: «10 заповедей гражданина України в год Желтого Тигра і 10 політических вопросов и ответов».

Увагу привернули деякі пункти цих запитань і відповідей, які навряд чи можна розірвати як політичний гумор, особливо з погляду трагічної історії України.

Пункт 3:

</div

повна ясність — що ми маємо сьогодні і що потрібно зробити завтра, щоб упевнено піти дорогою успіху.

Ми — нація, яка нараховує п'ятдесят мільйонів осіб, має колосальні сировинні ресурси, має могутню трудову потенцію, не можемо бути соціальними утриманцями своєї неспроможності виконавчої влади, тому відновлення виробництва і створення робочих місць для населення нашої країни сьогодні є головним завданням соціально-економічної політики. Проблему зайнятості в нашій країні можна розв'язати тільки через протекціонізм — регулюючу роль держави, захист національного товарищобника і національного ринку за прикладом США 1929—1933 рр. «Новий курс» президента Франкліна Рузвельта в рамках економічної ідеї Джона Мейнarda Кейнса. Змінюючи нерациональну структуру виробництва, впроваджуючи сучасні технології, потрібно створювати робочі місця. Це започаткує створення ринку праці і конкуренції на цьому ринку, в результаті конкуренції продуктивна праця матиме свою реальну вартість. Сьогодні у зображеній сфері зайнятості України зустрічаються парадоксальні явища, коли професіонали отримують копії за свою ефективну працю і в той же час існують штучно створені високооплачувані робочі місця для своїх людей, що не мають ніякого економічного ефекту, а є тільки додатковим навантаженням на бюджет...

Одним із головних елементів внутрішнього ринку є заробітна плата — винагорода, яку отримує людина за свою працю. Досвід економічно розвинутих країн світу показує, що фонд заробітної плати працюючих у цих країнах становлять від 50 до 70 відсотків від національного валового продукту. З погляду економіки основною функцією заробітної плати є створення купівельної спроможності населення і забезпечення попиту на внутрішньому ринку. Це — придбання продуктів харчування, сільськогосподарської продукції, промис-

Взагалі дії, які мають на меті довести особу до самогубства, — то вже стаття Кримінального кодексу. А тут — явно і запрограмовано на постійній основі!

То кому вигідно цільно законсервувати та трудові (рабочінські) відносини, що стали гальмом суспільному прогресу?

Прагнучи вислати Україну на Колику та влаштувати тут повторення вакханалі чорвального терору, діячі від «лівих», у тому числі і ПСПУ, лякають трудовий люд України приходом до влади «буржуазних націоналістів». Зі сторінок «Досвітніх огнів» лідери ПСПУ вішають:

...за націоналістическі партії нельзя голосувати даже под страхом смерті, ібо если в Украине, хоть немало, хоть на два месяца придут к власти руховцы, то не только в Украине, но и на просторах соседних славянских государств развернется, говоря словами Сергея Есенина, «сумасшедшая, бешенная, кровавая муть». И тогда нищие, голодные и упийденные живые позавидуют мертвым...

Справді, уміють супер-необільшовики сформованими ними ж звичними стереотипами лякати людей.

Не знаю, чи відбудеться від «націоналістических партій» на якихось «просторах соседніх славянських государств» та «кровава муть», але вже сьогодні бачу, що від приходу до влади «лівих» хвіпля «самоубийство» через «насточиві предложення застrelиться» захисників незалежності України, а саме й ті «просторы» «більших участков територій» росіян, з якими «уполномочені» «п'ятій колоні» Москви в Україні від ПСПУ вже домовляються «по-братньому» використовувати.

Вони чесно ВСЕ й заявили — ми відновимо ГУЛАГ. Інакше й не буде. Іншого способу виходу з кризи у більшовіків не існує. Це ясно як Божий день. Ясно, що простіше й сказати неможливо, оскільки й сказано все це від імені партії «на общенародному» — «поп-русські».

Тож чи підніме відсталу технологію колишня едина централізована економіка та колгосно-радгоспна система?

Щоб замінити відсталу технологію на промислових підприємствах на передову — що потрібно?

лових товарів. Фонд заробітної плати працюючих в Україні становить 10 відсотків від національного валового продукту і майже не впливає на попит на внутрішньому ринку. Отже, щоб запрацювати внутрішній ринок, потрібно стимулювати попит через підвищення заробітної плати в 5—7 разів, попередньо прийнявши пакет законів для захисту свого ринку і національного товарищобника. Але якщо стимулювати тільки попит через підвищення заробітної плати, залишивши без зміни пропозицію, то це приведе спочатку до зростання цін на товари, а потім до інфляції. Тож якщо всеріз сприймати економічну істину, що ринок — це збалансованість попиту і пропозиції, то ми повинні подивитися на проблему нашого національного ринку ще й з погляду пропозиції.

Наш національний товарищобник затиснутий надподатками, маючи проблему нерациональної структури виробництва, не може зробити достатньо якісної і кількісної пропозиції товарів і послуг для внутрішнього ринку. Для того, щоб досягти збалансованості між попитом і пропозицією, ми повинні стимулювати також пропозицію через послаблення податкового тиску на нашого товарищобника, а ту частину прибутку, яку підприємство-товарищобник направляє на розширення виробництва і створення додаткових робочих місць (це, в свою чергу, забезпечить посилення пропозиції), оподаткувати мінімальними податками. Показником збалансованості попиту і пропозиції — стабільноти ринку — буде максимальна зайнятість населення, відсутність інфляції, стабільне зростання національного валового продукту.

Важливим елементом соціально-ринкової політики є створення балансу інтересів між капіталом і працею, іншими словами — справедливий розподіл прибутку між тими, хто вкладає свій капітал, і тими, хто вкладає свою працю. Цієї мети можна досягти таким чином: законодавчо врегулювати

стосунки між всіма суб'єктами ринку, ринку товарів, капіталів і праці, а також розробити і затвердити типові тарифи. Це створить взаємну відповідальність між усіма суб'єктами ринку, в тому числі між працедавцями і працюючими. Тому що сьогодні в умовах кризою економіки, як наслідок неврегульованих відносин між суб'єктами ринку, ви можете спостерігати дуже багато негативних явищ — від невиплати заробітної плати до сексуального примусу в робочому середовищі (у багатьох оголошеннях, де жінки-фахівці пропонують свою працю, можна прочитати стандартну фразу-застереження для працедавців — «секс не пропонується»). Як бачите, живимо за формулою: криза — мораль — криза.

Із всіх вищезгаданих завдань з реформування економіки я хотів би особливу увагу звернути на приватизацію державного майна, тому що це питання зачіпає інтереси практично всіх громадян України. Верховна Рада України поетапно підготувала законодавчу базу для проведення приватизації державного майна в Україні.

Приватизація державного майна за приватизаційні майнів сертифікаті перебачає дві функції. Перша — це розподіл державного майна, друга — його приватизація фізичною особою. Номінална вартість приватизаційного майнового сертифіката задекларована державою і становить 500 гривень. Сьогодні реальна ринкова вартість приватизаційного майнового сертифіката горівкою становить приблизно 30 гривень, і це без урахування наступних ризиків, пов'язаних з різними маніпуляціями фінансових посередників і неринкою поведінкою підприємців, а також високим ступенем ризику при вкладанні приватизаційного майнового сертифіката в неефективну економіку з нерациональною структурою виробництва. Тому на підставі цього можна вважати, що приватизація за приватизаційні майнів сертифікаті виявиться грандіозною фікცією. Отже, залишається приватизація державного майна за реальні гроші. Але сьогодні, коли майже 80 відсотків населення України знаходиться за межею бідності і фактично не бере участі у приватизації державного майна за реальні гроші, реальну приватизацію більш цінних з погляду економічної ефективності об'єктів здійснює кілька відсотків громадян нашої країни. Таким чином, державна монополія на власність переоформлюється на приватну монополію на власність, не створюючи додаткових суб'єктів ринку, і виключає можливу конкуренцію. Якщо демонополізація державної власності повинна була створити додаткову кількість суб'єктів ринку і в кінцевому результаті привести до конкуренції між цими суб'єктами, то приватизація повинна була створити зацікавленість юридичних і фізичних осіб в отриманні прибутку, отже, дати позитивні мотиви до активної економічної діяльності. Але замість очікуваних позитивних ефектів від демонополізації і приватизації державного майна, судячи з тенденції і дій, ми отримаємо злочинну монополію у вигляді приватної власності в нерациональній структурі виробництва. Справа в тому, що, будучи заручниками-рабами комуністичної системи в рамках колишнього Радянського Союзу, громадяни нашої країни практично не мали реального права на власність, і з утвордженням державності України в її громадяни з'явилася надія отримати свою частину власності і стати вільними людьми у незалежній державі. Тому питання приватизації має для нас, українців, моральне, економічне і політичне значення. Нажаль, надії українців на приватизацію не віправдалися, настав час розочарування. Продемонстровано абсолютно нездатність існуючої сьогодні влади до вирішення державних проблем. Постає питання — чи можемо ми, громадяни України, виборці і платники податків, утримувати таку дорогу і нездатну владу? Чи не настав час кадрових змін?

ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ

Сьогодні на вулиці кінець ХХ століття. Ми у вірі багатоманітного, динамічно нараженого життя. Час і обставини, в яких ми з вами перебуваємо, ставлять до нас свої вимоги. Вміння адекватно оцінювати ситуацію та орієнтуватися в обставинах мають для нас з вами вирішальне значення.

Незабаром у нашій країні проходити вибори депутатів до Верховної Ради України, а ще через рік — вибори Прези-

дента України. Тому я хотів би закликати громадян нашої держави до відповідального вибору, який принесе нам задоволення від життя, а не загрозу спільному існуванню.

На політичній арені України сьогодні ми бачимо дві реальні сили, які будуть активно боротися за владу на наступних парламентських і президентських виборах. Вони дуже показово представлені в парламенті нашої держави: в основному це другий і третій ешелони комуністів колишнього Радянського Союзу, нині це українські соціалісти і комуністи, друга сила показово представлена у виконавчій владі і директорському корпусі — це господарська номенклатура, яка базується на радянському управлінському досвіді і має сьогодні реальну владу і фінанси. Якщо для першої сили є характерним несприйняття державної незалежності України і спроба втягнути її в колоніальну залежність від Росії, то для другої характерна корупованість і професійна нездатність розв'язати державні проблеми. Це все ми бачимо і відчуваємо на собі протягом багатьох років перебування цих двох сил при владі в нашій державі. Це все ми бачили в сусідніх колишніх соціалістических державах, особливо показовим прикладом є Болгарія. Тому, на мою думку, економічна криза в нашій країні є перманентною, похідною від кризи влади.

Винятково важливу роль у житті нашого суспільства відіграватиме Верховна Рада України наступного скликання, її виключна роль полягає в тому, що виконавча влада, Уряд і Президент змушенні будуть ухвалювати радикальні рішення в галузі економіки, а значить — брати на себе відповідальність за випадок невдалих рішень. Потрібо врахувати і те, що це не закінчено приватизацією державної власності, тому фінансові і бізнесові структури, лобіюючи свої інтереси, створюватимуть певний тиск на виконавчу владу і Президента.

З погляду політичної перспективи дуже важливо, щоб під час виборів до Верховної Ради України домінувала воля виборців, а не агресивна пропозиція кандидатів у депутати. Бо коли ми після виборів до Верховної Ради України побачили серед депутатів таку кількість комуністів, то всім стало зрозуміло, що з цієї хмарі не буде дощу ... І як наслідок агресивної пропозиції — склад сьогодні діючої Верховної Ради є конфліктним і не відповідає інтересам українського народу. Показовим є прецедент депутата-комуніста Івана Симоненка. Тому питання — яким буде склад Верховної Ради України і кого буде обрано головою Верховної Ради — питання стратегічні.

На відміну від виборів до Верховної Ради України, вибори Президента України матимуть жорсткіший характер, тому що в боротьбу за реальну владу активно включаться регіональні клани, фінансові групи, політичні партії. Але, на превеликий жаль, на наступних президентських виборах ми як виборці матимемо обмежений вибір кандидатів у президенти — цей вибір в основному буде представлений нам комуністичними динозаврами, які можуть привести нас тільки до трьох «цінностей» сучасності — банкрутства, корупції, комунізму. Бо, як показав історичний досвід, іншими дорогами вони не ходять... Сьогодні назріла необхідність приходу до влади третьої сили.

На політичному горизонті нашої незалежності держав з'явилася нова генерація політиків, які своїми особистими якостями відповідають європейським стандартам, не заангажовані на старі цінності, які мають відповідну освіту і професійний досвід, мають солідну репутацію. Це та нова кров, яка може дати друге дихання нашій державній владі. І на закінчення хочу сказати, що, на щастя, часи Мойсея — в далекому минулому, тому сценарій, за яким сьогодні існує влада сорок років нас хоче водити пустелю, нас не влаштовує. Ми — виборці, ми маємо право вибирати. Отже, наша доля — в наших руках.

Петро ВІГОВСЬКИЙ,
м. Сімферополь

«ПРОГРЕСИВНИХ СОЦІАЛІСТІВ» І ЇХ ЛІВИХ ПОПЛІЧНИКІВ

Ця публікація скомпонована з листів, що надходять на мое ім'я як автора програми «Якби ми вчлися так, як треба», яку я веду упродовж кількох уже місяців по першому і третьому каналах Українського радіо. Листів цих набирається сотні. Здебільшого воно теплі, приязні, багаті аналізом та роздумами, але трапляються з-поміж них і гніяні, павільоти злого погрозливі. Ясна річ, що пишуть останні люди вчорашиного дня - ті, хто не сприймає Української держави, посталигує за Союзом, котрим чуже і вороже наше національне випrostання. Надто ж активізувалися антиукраїнські сили сьогодні, напередодні чергових парламентських виборів. Всілякі «братья-славяне» (назва агресивно-українофобської газети, яка виходить у Луганську), СЛОни, Гражданські конгреси і т. д., і т. д. вступили у відвертий бій із українством, і всі ми є свідками того, як активно розігрується напередодні виборів так звана мовна карта. Домагання надати російській мові статусу офіційної, залякування примарою «насильственої українізації» - все це, спекулятивне, беззечне та цинічне, відбувається на наших очах. І особливу огоруду викликають апеляції до російськомовних українців: мовляв (де так іх намагаються застрахати), у вас вже відібрано зарплату, у багатьох забрали роботу, а тепер хочуть відняти й саму вашу мову як єдине, що залишається у людини для «сохраниння, - цитую один з «братьевславянских» матеріалів, - чувства человеческого достоинства». І після натяку на те, що переважна більшість російськомовних українців стала такими аж ніяк не самохітно, а виключно внаслідок та відсутності української школи, яку було у них відібрано, то відповідної міграційної політики, то в результаті наполегливого вбивання компартійною пропагандою у свідомості людей тези про непотрібність національних мов у недалекому майбутньому.

Як здаємо, величний інтерес до російськомовних українців виявляє сьогодні її офіційна російська влада - як до резерву «п'ятої колонії», як до тих, хто належить «защищати». Можемо лише пошкодувати, що її досі нашою владою твердо не заявлено: утамується, господи! Колишня сталінсько-брежневська держава справді деформувала значну частину українців; тепер же вже справа виключно Української держави, а не западнів адептів іншої, - крок за кроком, тактовно, не насильницькими, не ображаючими, повернути їм чи бодай іншим дітям або внукам відчути втрачену національну повноту. Як кажуть, липучі руки зась, самі у себе вдома розберемося! Бо й чи питали ви, що думають насправді про ту ж «насильственную українізацію» ті, хто їх одержую зі Сходу й Півдня України.

Анатолій ПОГРІБНИЙ

ЛИСТИ ЗІ СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ

М. Донецьк, Аліна Загороднюк: «Скільки клінів пережила я з приводу своєї розмовної російської мови, коли приїхала з Чернігівщини у Краснодон на роботу! ... Тільки щось почують, зразу кажуть, що «бандерівка». За таке я билася, одного разу нашів до крові з дівчинкою з козацької станиці з-під Дніпра. А коли починається «разбор», плакала... Потім набула досвіду усного спілкування, стало легше...»

М. Донецьк, Г. Журавель та Д. Бевз (обидва підписалися: «колишні комуністи»): «Гірко спостерігати сьогодні, як новочасні поборники комуністичного «раю» (Симоненко і його братія) навішуєть на вуха людям не тільки лашту, але й гнізу капусту. Нам треба роз'яснювати, що на рядових людей їм наплювати, що бороться вони за власні інтереси, за колишні привілеї, яких, до речі, рядові комуністи ніколи не мали. Ось для послаблення позицій Української держави і питання про «насильственную українізацію» підніяте...»

М. Селідове Донецької області, Володимир Гріненко, ветеран війни: «З нашого українського села Селидівка прямо на наших очах зробили місто Селідове. А чому? Бо заселили нас за останні 15 років до такої міри, що ми вже стали на своїй рідній землі національною меншиною. Офіційна мова тут - російська. Кажуть, це - інтернаціоналізм. Насправді ж - зросійщення, курс на остаточне витравлення з нас національного патріотизму. Не змогли знищити українство ні голодомором, ні ГУЛАГом, ні тим, що мільйони українців розігнали у 35 країн світу. Тож і застосовують іншу тактику, інший спосіб поступового знищенння українства - шляхом асиміляції, насаджування російської мови. Така собі ніби тиха, не завжди зrimа війна. А результатів досягнуто вже значних. Я пам'ятаю, що до війни в Україні жило 3 млн 700 тис. росіян, а тепер? - 12,5 млн... Власне, з України зроблено прохідний двір, і численна «п'ята колона» веде себе стосовно України та всього українського дедалі знахайніші. Не можна назвати це інакше, як геноцидом української нації вже за обставин незалежності. Нам треба на повені голоси бити тривогу, нам треба діяти, діяти, діяти, інакше завтра може бути пізно. Завтра можуть оголосити: яка ж, мовляв, Україна, коли українців уже меніліть?...»

З цього ж міста Селідове надіслали свій лист і студенти місцевого гірничого технікуму Нітенко, Правденко, Масло та Пищенко. «У нас, і в кабінеті міського мера, і в залі засідань, як і в кабінеті директора технікуму (зам він історик, але «готує» кадри гірників - незрозуміло, як це його затвердили), висять портрети Леніна. Це там вони нас виховують. А заступник директора в виховній роботі так відверто і каже: «Після виборів у березні вернеться радянська влада і тоді ви одержите стипендію». А 7 листопада всіх студентів зобов'язують іти на демонстрацію. Але ми не підемо, ми бачимо, що відкрито йде агітація за СРСР, за комуністів. Ми, українці, будемо боротися за нашу Державу і будемо допомагати виправляти помилки павітів міністрів. Повірте на слово студентам-українцям і вибачте, якщо десь вкрався суржик».

М. Білозірськ Донецької області, Григорій Черка-

щенко: «Щоб швидше національно вилікуватися, нам, українцям, потрібно енергійно долати деякі збиткові риси свого менталітету. Це, по-перше, велику довірливість, в результаті чого ми піддалися на оману комуністичної ідеології та пращоємо і сьогодні, скажімо, масові репресії, а по-друге, загрозливу неодностайність, що її добре відбиває формула: «У мене велике свято - у сусіда хата згоріла». Побажаємо собі, щоб ми парешті зняли ці перешкоди нашому національному і моральному зміцненню».

М. Харцизьк Донецької області, Р. Савицька: «Живемо на нашій, не своїй землі... Навколо лунає чужа мова... А ще кажуть, що українську мову нав'язують російському населенню. Та ж брехня це. Навпаки - нам, українцям, нав'язують російську мову ось уже скільки десятиліть. У нас в Харцизьку усі школи російськомовні, і тільки одна українська гімназія. Усього школі одинадцять, гімназія одна. Є різниця? І ще кажуть: у Донбасі russische живут. Це теж брехня, бо українців - більше половини, а крім того, скільки було записано чи сьогодні записують russkimi українців!»

М. Горлівка Донецької області, Володимир Гречиний: «Про себе я скажу так: живу бідно і пе завжди сітій, але я українець, мої Батьківщина - незалежна Україна, і мусить вона мати одну державну мову - українську, причому в усіх регіонах без винятків і компромісів. Це ж стосується мов інших національностей, - будь ласка: говори, пиши, користуйся. Тільки не бери приклад з деяких осіб, котрі, віліши в Україну, посилають ганьбу і Києву, і демократії, і самій Україні, що її прозивають «хохландією». На мою думку - більшість широкий. Тобі Україна не подобається? Ідь туди, де краще!»

М. Алчевськ Луганської області, Михайло Тарасенко: «Про позиції українства у нашему місті можуть свідчити хоча б такі факти. Вже за назвами вулиць Алчевська можна вивчати історію КПСС. Три вулиці Леніна (правда, одну з них таки перейменували на Фабричну), інших комуністичних вождів. На управліннях державної безпеки та внутрішніх справ назви лише по-російські (який державі служить?). На табличках на корпусах алчевських інститутів зображення тризуба збиті. На так званих агітмайданчиках радянського періоду і досі стоять стенді з написами: «Партія - ум, честь и совесть нашей эпохи», «Цель партии - построение коммунистического общества в нашей стране», «Выполним и перевыполним решения 27-го съезда КПСС» (це - по пр. Леніна, 27/29), «Да здравствует коммунизм - светлое будущее нашей планеты!». Ну, а вже народен Гмір на зустрічах з виборцями таке розказує, що можна сказати точно: він - ворог незалежної України. А натхненників з Києва він має таких, як О. Ткаченко, котрій заявив, що нам треба думати не про тих, хто воював у армії УПА, а про те, як краще зустріти «празник» 80-річчя Жовтневої революції... Такі є «умови» для розвитку української мови та для виховання національної свідомості у нашему місті».

М. Дніпропетровськ, Тетяна Красинська: «У нашему місті не відчувається, що українська мова - державна.

На 95% по-російськи працюють радіо і телебачення. 95 % видань у книжковій торгівлі - по-російські. Навіть вітальні листівки - і ті по-російські. А наша преса? - «Дніпро ввечерний», «Дніпровська панорама», «Теленеделя», «Дніпровська неділя», «Волшебна шкатулка»... Добре, що хоч є обласна «Зоря» та «Наше місто». А викладання, особливо в ПТУ та вузах? - також на 95 % по-російські. Деякі документи держадміністрації - 10% - видаються українською мовою, решта - по-російські.

Є в мене запитання: якщо і чиовники, і, наприклад, викладацька інтелігенція хотять працювати лише в російськомовному режимі, то чому вони вимагають зарплаті від українського уряду, а не від російського? Чому? Чому український державний бюджет мусить витрачатися на тих службовців, які зневажають українську мову і саму державу?

Я особисто вважаю, що Україна - держава не лише для того, щоби російськомовні громадяні мали тільки права; мусять вони дотримуватися й обов'язків, найперше конституційних, в т. ч. і в ставленні до державної мови. І не для того ж ми будуємо Україну, щоб одна національна меншина жила та правила за рахунок корінної, переважаючої нації. Отак повсякчас і гадаєш думку: де ми живемо - чи то в Україні, чи в Росії? Нібито в Україні...»

М. Дніпропетровськ, А. СИНИЦЬКИЙ: «Я за національністю поляк, але народився в Україні, між українцями виріс, дуже люблю Україну й українську мову, а нас у своєму домі приніжують за те, що ми говоримо хоч і на сковорінці, ну, на своїй мові. Але скажіть: чи вартий був би поваги росіянин, який не розмовляє би у своїй хаті по-російські? Українці, які живуть у Росії, всі послуговуються російською мовою. А росіяни, які живуть в Україні? На жаль, багато хто з них прийшов до мене в хату і ... повчає, як тут мені жити та як розмовляти, та ще й з усіх сил викорінює мою рідну мову... Вихованість - що й казати!»

Дніпропетровськ, п. Чародієва (як неспростований доказ, що і в цих областях України люди мають думку, яка аж ніяк не збігається з тією, що її дотримуються дітей на вір добре пам'ятного - пригадуєте? - депутата Чародієва). Отже, п. Чародієва пише: «Своєю передачею Ви трохи підлікували мене. Бо немає вже ні сил, ні здоров'я. А весь час тільки тліє тут, у Дніпропетровську, за загубленими найбільшими цінностями: родом, мовою. Чи вистойть Україна? Чому ми, українці, такі недружні, такі роз'єднані? Чому підприємці-українціскоріше фінансують Аллу Путачову, аніж дасть гроші на українськомовний фільм або українську газету? Повчиться би нам у тих же росіян, які досить дружно підтримують те, що стосується їхньої нації, за принципом «своя рубашка ближе к телу». А в нас який нерідко принцип? «Моя хата скрип'я, я пічого не знаю»? Або повчиться у євреїв. До речі, багатий єврей завжди чимось може допомогти бідному єврею, і тому бідний єврей і не вібщає, і не панить свого багатого співлеменника, бо розуміє, що без цього він не матиме аж роботи, ні синагоги. А ми як ставимося до національного підприємництва? Усе нас накручують: пани, пани... Чи не є це одна з причин того, що переважають у нас

в цій сфері русскоязычні гості, більшості з яких, як мені здається, були роздані аванси ще при СРСР? Тому й процвітають у нас в Дніпропетровську російськомовна преса, російська освіта, російська церква...

Ось чуто: «руssкие победили в Великой Отечественной войне». (До речі, п. Чародієва, у цьому місці вашого листа варто зробити таку вставку: втрати України у ході війни з гітлеризмом становлять 40 - 44 відсотки від загальних втрат СРСР, конкретніше ж - загальні втрати України складають десь 8 млн. загиблих, а загальні втрати Росії - 5 - 6 млн. чол. Приблизно таке ж спiввiдношення i матерiальних збиткiв, що їх вiзнила u вiйni Україna, a самe: 42 вiдсотки вiд загальних матерiальних збиткiв СРСР. Однакe пoвернемoся до листа p. Чародієвої.) - Якщо, -- пише вона, -- «руssкие победили в Великой Отечественной войне», то за кого і за що загинув мiй батько? За Росiю? A у з'язку з диким зросiйщенням, яке спoстeroгaється u Днiпропетровську, - за знищeння самого свого роду? За знищeння української мови?

Боже мiй! Та в нас дитинка ще i слова не мовила, a її вже i язик вiдiтиu. Та хоч би нам половина каналiв на телебаченнi була українськомовною! Куди вже нам до тiєї ж Росiї, яка пiклується за сплошное russkaya mova не тiльки в межах Rosijskoj Federacii, ale i в країнах CНГ i загалом не proti цього u всiх слов'янських землях.

Ми ж особливо легко пiддаємося цьому духовному пiдкоренню. Ось разом з одiєю бабусею, a та зi своїм онуком, дивимося по 7-му каналi «Спокiйної nocti, dіtki». «Великовозрастные подростки» грали казку поганою українською мовою, за кадром же чувся regit i безпardonна російськомовна розмова... Бабуся плювалась... Дожилися ми - i «Кроликов», i «Сердючок» u нас на телебаченнi бiльше обласкують за їхнiй суржик, nіж за рiдину мову, iх, власне, заохочують i спoтворювати, a не вiдроджувати. Тому я й виключаю цi передачi: an i любов'ю, an i добrим gumorom звiдти не вiд...

Ну, a про реальний стан з українською мовою u Dnipropetrovsku судiť z takogo faktu: прислали менi дочка kілька hryven. Na пошti я довго чекаю, dokи працiвниця наговориться z klientkoю, kотra висилає u Rosiio gрош. Klyanty voni nезалежнiсть, klyanty banderivciu, kajut, що в Rosiї жити kращe. Podumala я тiльки: для чого ж u Rosiї grosi slati, якщо tam kращe? Narepsh i protiugou kvitanciou i kajut swoju movoю: «Mожна отримати grosi?» Praziwnicia križ zubbi uidit: «Nest deneg!» - i shvidenky prikrivaє grosi, які лежать перед neю... Zakinchilosa tim, що я заплакала, сказавши: «Tod i vidišl' t'i grosi, що я маю одержати, назад». Podibna reakciya bula i na telegraf, kolli, я якось vіdpavlyala telegramu ukraiñs'koju movoju.

Miї vissnovok, -zakinchue svoi rözdumi p. Charodieva, - takij: znawisnij russofobi (ja iž zvū: iñternaçisti) nam mstya na kognomu kroci. Na kognomu kroci nam dovodiyat, ja ki mi níkchemi zi svoju movoju, zi svoju nезалежnisto, zi svoju derzhavo. I nevje i dal i terpitimemo vityruvaniya našoi naçionalnoj gïdnosti!

сmt. Василькова Дніпропетровської області, Олексій Журавель: «Пишу з того селища, у якому, обіdravshi районний бюджет, уже в роки незалежностi України було встановлено пам'ятник Леніну. У районi 95% - українцi, ale павiти книжки pro оплату za газ, електроenergiю, телефонний довiдник - по-rosijskym. Вже не kажу про Dnipropetrovsk, bo вже i iduci tudi elektricjkoju chus' ogołoszenja tylki po-rosijskym. Na vokzali j - «pravdiša» «Правда», щe «pravdiša» «Komsołomskaya pravda», «Trud», «Izvestija» - nema tylki hoc chogosc ukraiñs'koj. Церква takож служить Moskvi. Kerivniki vystupayot po-rosijskym, i v meni vesci chas vypika se zapitaniya: якщo cholvik ne v emzi osniliti blizszyku do rosij'skoj našu movoju, to ja moje vñ osniliti vymogi svoej vñdovidañnoj posadi?

Ось u nedialo 2 lystopada bula telezustrič журнaliſtiv i sekretarem obkumu kompartii (ne xochu kazati - Ukrani) Bortsevskym, i viši говорив, щo як tylki lish' peremozhut, to odrazu j z'ednaujot Ukraniu z Rosiieju i якщo dla цього potribna буде zbroja, to viñ vîzmye i zbroju. Я в цe vîro... Ot tylki jaже buti nam - tim, kto ne xochet do Moskvi, ne xochet, zhozi naši khlopci buli гарматnim m'jacom dla chisleniix moskovskix vîn? Podobayetsya ce komusy chi ne podobayetsya, ale za t'i sim rokiv nезалежnosti mi obmynuli catori vînni, a same: v Moldovi, Tadzhikistani, Gruzii i Cechi. Я впewnenyi, щo jaiki mi buli v Sojuzi, to u Cechi woowali b i dosi, bo chogolit tykh hoхliw ta ty na vymušhene primireniy? A jaже nas znova tyanut u Sojuz!

Два листи z m. Kryvogo Roga. Taicja Hixnja: «To e nеправда, щo всi mi u Kryvomu Rosi porosijen. Naspravidli nas, svidomix ukraiñs'c, tut bagato. Ce mi tut aktivo pîtrymoemo ukraiñs'koj partii, mi domogliся, щo u centri mesta dali tri cerkvi pîd yurisdikciou Kyivs'kogo Patriarchatu. A situaciya lišaetysa skladino tomu, щo j dosi pri vladî

kolišnii kompartii nomenklaturiki ta funkcioneri. Nam треба все зробити, щo bi do vlasti priyshli naçionalni kadri. Xocha ja znao, щo borotba pîsia цього щe zagostritsya, oskylki «vchorash» vîdchuyot svoju ostanotchnu porazku. Hu, a j s'ogodni voni ník ne vgomonyt'sya, pîdburjuot людей, nagnitaot nienavist' do ukraiñs'koho. Прокiп Kisciel z цього j mesta: «Ukrain'ska mova u Ukrani... Bože, u jkij щe krajn postae podibne питан'ia! Nasha derjkava, narodivshis' vîlnoju, z rokami vse bîльше i bîльше stae naimichko «staroї sestrji». I to e duje nelsono probitisa z dopomojgo takih peredach, ja washa, da naših duš kriev towzvu nareshenoj za deсяtliitt iñternacionalnoj bronj, щo bi takim energetichim zarodom, ja washa, vîdzhiviti u nas materniski geni ukraiñs'c. Я ne vîro, щo люди, jaiki ne bâzhaty znti svoej movi ta ne bâzhaty neio koristuvatisya, možut buti patròtami Ukrani. Patròtizm bez naçionalnoj movi - fikcija. Oсь u nas na Dnipropetrovciu deyki školi, ne vstygshi vîdchuyti ukraiñs'koju mova, znowu perayshli na rosij'sku. U moemu rîdnemu seli Petrikivci, jake níkoli ne bulo rosij'skomovnim, тепер голова rîderzhadmîstraqi «po-russkemu» balakaet naviť перед kameroju dershavnego telebachenja. Može, tomu, щo tak povodit'sya голова obldershadmîstraqi z duje «rosij'skym» prizvyciem - Derkach. A xiba ne bacht vñ prikladiv z Kieva? Adje koli naši naiwyi kérivniki priyjdujot u tak zvanii rosij'skomovni regioni, voni takож переходять na rosij'sku. A nevje i'm nerezumilo, щo divideniv u aborigeniv shim ne zaroibish, gîdnist' же ukraiñs'koj narodu prinijuket'sya.

Rosij'skij iñstorik Karamzin period pîsia smerti Ivana Groznoho nazvav periodom «massovoy podlosti naroda». Narod vîznav tod i Ljedemirja (može, u nas pretendue na ce Simonenko?), potim - Ljedemirja Drugogo (može, nim xochet staty Moisejenko?), abi dopekti shim chi to Borisov Gudonov, chi iñshomu rosij'skому liderovi. I tylki triidzhyt' rokiv povnogo rovalya nadoumilo cei narod pîti pîd znamena Mînina i Pожarskogo. Nnevje i do nas priyde rozum tylki chres triidzhyt' rokiv, zokrema i u stavleni u svoej movi?»

m. Одеса, A. Tiholiz, учасник вiйni: «Tim «ruskaya mova» deputatam, jaki nagaduoty pro права люdini, ja xochu postaviti zapitanja: a vi zikaviliisya pravami ukraiñs'c v Odese? Buvaet, desce u magazinu ja xochu skazati щo na zahest ukraiñs'koju mova, to znaходit'sya tak, щo nakiaduot'sya na meni, xoch meni vze 80 rokiv, ja ti vovki: «Ty rukhovet! Ty zapadenetz!» Chomu dershavo ne vikorinoyetsya цi nienavist', щo zostala i z vîd staroї imperi i vîd radjanckoj?»

B. Slisarievskyi z m. Južnogo Odesskoj oblasti: «Як образливо, koli u Palaci kultury ja domagaosya, щo buv ukraiñs'kij repertuar, a meni vîdpoividao, i to svoj ž, ukraiñs': «Nu, щo vi, už ne modno na ukraiñs'koju movi!» Duge ce boluče pitaniya u nas na Pîvdni. Oсь i naša gazeta, ja ka jaekae ukraiñs'koju. Nazva i - «Bekselj», a zasnovnik - ocholovana Grinjovim partij Mîjregionalnyi blok reform. Z privedu ж «dvoyazichja», na praktici - rosij'skogo «odnojazyčja», i vyslovlyaotu tak: «За 300 z gakom rokiv nas, ukraiñs'c, nasinyts'ci napoli, ja narokotim, prosto nasinyts'ci zarazili, a teper uze roblyat, щo mi ne vîlkuvali щo poganyu zadavenu hvorobu». Oсь u nas u Južnemu tri «velikolepnye» rosij'skij shkoli, odnu ж ukraiñs'koju - skorše dla vîdvedenia ochi - organizovali v kolišnemu ditzchomu sadochku. Meni vrazilo, щo koli chas vîdbuvala prezentaçia shkoli № 3, to zavîdavchka mîs'koju osvitoju, zacituyochi telegramu vîd urядovoi iñstancii, «na hodi» perekladala tekst rosij'skou movoju. Take tut stavleni do našoi movi».

A ośc lyst pana Mikola Rudničkogo, jaiki, narodivshis' v Odese, «xotiv navchat'sya u ukraiñs'koju shkoli, ale i' ne bulo v Odese. Tož mûsiv zakinciti rosij'sku, kotiv bi sluzhit u ukraiñs'kij armii, ale takoi takож ne bulo, tomu ja sluzhiv u Rosiї, potim vchivsya v Odesskij moryerhdi, le takож ukraiñs'koj ne bulo. Bchivsya i v Literaturnym iñstututu u Moskvi, de nam postiinno nagaduvali, щo gototu ne tylki pismeninkiv, ale i rosij'skikh filologiv shirokogo profili. Proponivali meni i' vidati knižku u Moskvi - i shim opukovali takzé znani osobi, ja Lев Oshanin, Olexander Rekemtuk. Ale ja vîdmosivsya vidati perшу knižku u Rosiї i rosij'skou movoju, ja vîdmosivsya i pîti v aspîrantiuru dla podalishgo vîklyadanja po-rosij'skym. Otak i ne zmig ja zakinciti ukraiñs'koju vîzu, ne zmig stati ukraiñs'kym fahivcem. Natomist' meni vesci chas, z râpnyho ditzchista, lamali na rosij'skij dibi. Ta, dzykavati Bogov, ja zavîdji zaliplavsi ukraiñs'c, jaiki níkoli ne zradit' ni svoju movoju, ni svoju Bâtykivschinu na dogodu chi Moskvi chi ſe komusy».

Do rечі, p. Mikola Rudničkij torkayetsya u svoem lysti i, skazati b, technolog vîroshchuvaniya z-pomîk ukraiñs'c donošnikiv ta nienavissnikiv svoju movoju, u z'язku z chomu pritadu rozpoivid, ja na počatku dvadzjatogo stolitija

zrosijschuvali, pomîk сотень iñshih, selo Dîlich i na Volinii. «Хто na uroci skazav ukraiñs'koju slovo, to mav čiplyati na shivo dozhechu z написом «durnoi haoh», a potim dosluhavsi, щo ſe z jogo odnoklasnikiv vjive slovo rîdno movoju. Vîyavivshi take, vii mûsiv pro ce dopovisti vchiteliv, i todi ſe dozhechu perechiplovali z nygo na shivo цього, iñshogo... Oсь tak, - zavershue cei epizod p. Rudničkij, - robili z ukraiñs'kikh dîtej prodajnikiv, donošnikiv, ukraiñs'konomavissnikiv, ośc u takij sposib dekto stavav rosij'skomyomiv». Dostotu ritorichie ce pitanja: xiba ne pojiliame mi iñ shododij plodi ſe zadavineni ukrainofobskoj polityki?

m. Харків, Р. Твердохлібова, ветеран працi: «Чи знаete vi, щo u nas u Харковi prodaoty «Udostoverenie xoka»? I цe priдумali ti, kotre lizemirno volaoty za bratstvo z Ukraino. Odin z nich skazav meni navit'e tak: «Moya Rodina, Rossija, poslala meni suda, choby ja zdes, na Ukraine, otvoevivala sebe zemlo i choby vy, xohly, na meni robotali». Oсь ſo naspravdi chekalo b nas u jakomus novomu Sojuzi. I ja liše dívuyosy, щo nemalo ukraiñs'c цього ne rozumyot. Do togo ж, ця slov'ians'ka edinst' - ce edinst' z odnieso movoju, z odnieso panivno našuo - russkoy».

m. Харків, Anatolij Gannus: «У Харkovi bîльше polovini ukraiñs'c, i koli ja desce na vuliçi abošo počinao rozmovlyati z niznajomimi svoju movoju, bagato kto takож počinao oživat'sya po-ukraiñs'ki, i ja po oblicchya bacu, щo ce ludym priemno. Ale vînochas ide u nas i bezprecedentny naступ rosij'skikh naçional-shovinistiv ta ih prisluzhnikiv na Ukraine, ukraiñs'ku movoju, kulturu. Ja ce vîdchuvao i na sobi. Do rечі, bîльshist' rosijan, z jakimi ja rozmovlyav, prihali v Ukraine pîsia vîd vîjni. I ot ja duma: jaiki-to voni vîvchili ukraiñs'ku movoju tak, ja ukraiñs' rosij'sku, to xiba buli b jaiki problem? Ale...»

Dosvidom vlasnego ukraiñs'zvaniya dîl'sya ranise rosij'skomyomiv pan Valerij Pîdan z togo ж taky Харкова. Ja piše vi, peraysh «z rosij'skoy movi na ukraiñs'ku svîdomo i nezvrotno», chomu pereduvala poperednia samopidgotovka, treñuvanja u rozmova na vuliçi. Ne tak ce iñ skladno, zapewno p. Pîdan. «Treba liše dobr'e povchiti movo i, ne soromlyatsya tot, kto ţo govorit'me, skrîz, jaможеш, rozmovlyati». Dopolomju tут ukraiñs'ka hudojnia literatura, ukraiñs'ka periódika, fašova literatura ukraiñs'koju movoju, spîlkuvaniya z ditzmi, jakich konce slid vîddati do ukraiñs'koju shkoli. I xai znauoty ukraiñs' - pîdresloje p. Pîdan, - щo ukraiñs'ka mova - to iñhia rîdna mova, nезалежno vîd togo, de voni живut ta na jkij movi vîd narodjenija navchali ih i rozmovlyali z nimi bâtyki». I dal: «Naстав uze chas, zho ukraiñs'ci v Ukraini podolali svoju zrosijschenist' ta zapochatkuvali svoje nowe naçionalno-kulturne pôvodjenja. Povodit'sya ж treba tak, ja nîm u Nîmecchinu chi rosijan u Rosiї».

Z. m. Харкова piše iñ 86-rîchny penzioner Oleksij Dmitriovych Savchenko. Lyst jogo trivojnij, adje, ja vvažaе vi, «p'jata kolona» v Ukraini «domogla vze znachno u zniušenii ukraiñs'koju movi, vlasne, vona nabula prawa zniušuvati našu movo (xiba ne ce zasvîdchue pozicija deputatov Xarkivskoj mîs'koju radi, zho priyñali ukhvalu pro nadanija rosij'skoy movi statusu ofiçijnoi?)». Ja pîdresloje O. Savchenko, adepti Rosiї «chudovo znauoty, щo mova - ce velika polityka, oskylki ne bule ukraiñs'koju movi - ne bule iñ Ukrain'skoy dershavi. A same цього ж voni i domagaot'sya. Tomu i dijut - naporisto, zukhalo, na naših očah. A naši ja bezhrabeti uyardovci, ta vcheni, ta iñsh' intelligenchi, vivaļiuchi svoju hoχačku, malorosij'sku vîdachu, uze bîdkaot'sya, щo, mowlav, ne nadto delikatne pitaniya, zho potrîbna mûdrîst', nespisliwist', nu iñsh' bâtyki slova. A «p'jaty koloni» цього tylki j треба: nahabite, naftupa. Ja j mîrkou sobi tak: «Jaiki oslîchena ludina живе v Ukrâni, ale ne volede ukraiñs'koju movoju, ne xochet neju volebiti, proîma-tis do nej dovir'jam nam, ukraiñs'jam, ne možna. Jaiki ta ludina, ja vvaža sebe osvîcheno, znevajaue nas iñ našo movoju, to chomu mi, ukraiñs', povinot' i' shalupavati?»

A ośc i rosij'skomyomiv lyst - takoz iñ Харкова vîd Anatolij Zaike. Pozicija jogo perekonano ukraiñs'ka. Ja piše autor, «shovinisty na kachomu шагу volyat ob ukrainizaci, a na samom dele даже сейчас идет идеологическая блокада Ukraine, направлена на дальнейшую russifikasiacijo (...) Iz desati telenakanov vosem v Xarykove vêzavayt na russkom jazyke». Osoblivu obourjuje p. Zaike peredviborcha teleperelkama (po kanalu «Inter») partii «СЛОН»: «Pokazali tri portret - Gogolya, Danilevskogo i Lipharya, a dal'she idej lozunq: «Ukrain'skemu narodu - russkuyu kulturuyu». Kak etot lozunq понимat? Chо ukraiñs'ki narod so svojî kulturoj beskultury? Ili kak? Lichno ja usmatriva v этом лиши одно: shovinisticheskuyu nalgodost', ot kotoroy ne možet ne obliviat'sya krovью serdeča kachogho ukraiñs'kogo patrnota». (Dalej budet)

Pосійська мова як така на території сучасної Росії почала формуватися з XI ст. внаслідок киеворуської колонізації цих земель. Ру́ські бояри, туни, дружинники, підкорюючи тутешні угро-фінські племена (чудь, мерю, весь, мурому, морду, перм, печору тощо), несли єдину і свій церковнослов'янсько-руський суржик. Так само, тобто внаслідок змішування мови завойовників з місцевими діалеками, формувалися, наприклад, і англійська та французька мови.

У Київській Русі до прийняття християнства панувала руська мова, яка, як свідчить багато фактів, зустрічалася близько до сучасної української і мала вже більшість її граматичних та фонетичних ознак. Після 988 року феодальна верхівка, зокрема й дружинники, не кажучи вже про священиків, що відрізнялися від простолюддя, переходить на елітну церковнослов'янську мову богослужбових книг, привезених з Болгарії (як у Західній Європі -- на латину). Причому різні верстви цієї верхівки засвоюють її неоднаково: одні -- більш-менш досконало, інші -- з сильним впливом рідної ім' руської мови.

Таким чином в Україні на тривалий час становлюється двомовність по вертикалі: верхи користуються церковнослов'янсько-руським суржиком, низи -- прадідівською руською, тобто українською, мовою. Церковнослов'янською освічені верстви пишуть книги, простою народ складає пісні. Причому церковнослов'янська мова, особливо в книгах світського характеру, нерідко набуває виразно українських рис.

Книжна русько-українська мова з другої половини XIV ст. стає державною мовою Литовсько-Руського князівства. Але після литовсько-польської Люблінської унії 1569 року в Україну приходять поляки, і тут, зокрема в містах, запановує польська мова. Вона була звичною в Києві ще на початку минулого століття. На селі панівною залишається мова українська, причому завдяки козацькому рухові вона більш-менш уніфікується на всій території України.

Російська мова відчутно починає проникати в Україну відразу після Переяславської угоди 1654 року, коли єдині прибуває кілька десятків тисяч московських стрільців для допомоги українцям у їхній війні з Польщею. Проте скоро російська мова в Україні із союзницької перетворюється на окупаційну. Уже в Андрушівському договорі Росії з Польщею 1667 року, укладеному, до речі, поза спиною українців, стояла вимога російського царя Олексія Михайловича щодо українських книг, щоб «все те, в которых mestnostях книги печатаны и их слагатели, також печатники или друкари: смертью казнены и книги собрав сожжены были и впредь чтобы крепких заказ был бесчестных воровских книг никому из наших королевского величества подданых нигде не печатати под страхом смертной казни».

Відтоді починається насильне насадження російської мови в Україні. 5 жовтня 1720 року Петро I видав указ, яким заборонялося друкувати в Малоросії будь-які книги, крім церковних, але й ти треба було «для совершенного согласия с великокорсикіскими, стакими ж церковными книгами справляти... дабы никакой розни и особаго наречия во оных не было». У грамоті з приводу відкриття Харківського колегіуму 1731 року цариця Анна Іванівна вимагала «стараться, чтобы... науки вводить на собственном Российской языке». 1759 року Святіший Синод видав указ про вилучення зі шкіл українських букварів. 1784 року викладання в Києво-Могилянській академії переведено на російську мову, причому, якого вимагала Катерина II, з вимовою, яка вживалася у Великоросії. 1784 року Київський митрополит, виконуючи розпорядження Святішого Синоду, наказує, щоб у всіх церквах служба

Божа проводилася «голосом, свойственным российскому наречию».

«Мы, -- хвалився 1807 року вчитель харківської гімназії Т. Селіванов, -- застали в училищах самого Харькова учителей, что так и реали по-украински с учениками; да мы, то есть новоприбывшие из семинарии учителя, по распоряжению начальства сломили их и приучили говорить по-русски». Міністр внутрішніх справ П. О. Валуев у таємному циркулярі від 8 липня 1863 року, яким заборонялося друкування книг українською мовою, як одні з підстав для такої заборони наводить той факт, що «обучение во всех без изъятия училищах производится на общерусском языке и употребление в училищах малороссийского языка нигде не допущено». У параграфі 4 початкові школи, виданому 25 травня 1874 року, було записано: «В начальных народных школах обучение ведется на русском языке». «Величезна більшість учителів соромить дітей іхною українською мовою говорити», -- констатував Б. Грінченко 1896 року. Майже 80 вихованців Херсонської учительської семінарії в листі до Міністерства освіти Росії з болем писали 1905 року: «В южной школе, без всяких предисловий и вступительных бесед, обу-

насильне насадження російської мови поза Росією. Наприклад, заступник міністра освіти УРСР Ю. І. Бутенко, виконуючи вказівку з Москви, у листі від 12 січня 1979 року вимагає від ректорів вузів України: «Ежегодно устанавливать перечень специальных дисциплин, которые целесообразно преподавать на русском языке». І вже 20 серпня 1979 року ректорат Львівського університету ім. І. Франка надсилає до Міносвіти УРСР «Перечень специальных дисциплин, которые преподаются на русском языке», -- серед них 29 на геологічному факультеті, 23 на юридичному, 21 на біологічному і т. д. Подібні розпорядження надходять і безпосередньо з Москви, як, наприклад, інструктивний лист № 28 від 28 липня 1983 року, розісланий підготовчим відділенням вузів, що його підписав заступник міністра МВССО СРСР Ф. Краснов. У ньому ставляється категорична вимога: «Изучение русского языка и литературы является обязательным для всех слушателей подготовительных отделений. В группах слушателей, где преподавание ведется на языке народов СССР, по решению министерства (ведомства) по подчиненности высшего учебного заведения может планироваться изучение родного языка за счет части времени, определенного учебным планом на изучение русского языка». Скільки було таких інструктивних листів, один Бог знає.

10 червня 1983 року ЦК КПУ і Рада

середні навчальні заклади, громадським обов'язком кожної молодої людини. 5... збільшиши час на вивчення російської мови в загальноосвітніх та інших середніх навчальних закладах з неросійською мовою навчання; передати на ці частково або повністю години, що призначенні для вивчення іноземної мови; при вивченні російської мови і літератури дозволити поділ усіх класів і груп з кількістю учнів більш як 25 чоловік на дві підгрупи... вдосконалювати мережу загальноосвітніх шкіл з російською мовою навчання». Тобто збільшувати їх кількість, що й робилося за рахунок українських дітей.

І нарешті, щоб надати політиці зростаєння лептимного вигляду, 24 квітня 1990 року через Верховну Раду СРСР протягнується закон «О языках народов ССР», у якому в статті 4 було записано: «С учетом исторически сложившихся условий и в целях обеспечения общесоюзных задач русский язык признается официальным языком ССР и используется как средство межнационального общения». Це мало знаменувати новий наступ на українську мову (як і на мови інших неросійських народів так званого Союзу).

Але історичні умови, на які посилається цей закон, раптом змінилися: Україна стала незалежною державою. Якщо в СРСР (фактично російській державі) мовою особливих інтересів і міжнародного сплікування оголошувалася російська мова

СТАТУС РОСІЙСЬКОЇ

Членів національної більшості - росіян, то в Українській державі, де абсолютну більшість становлять українці, закономірно такою мовою має стати українська мова.

Зрештою, окрім держави для того їй створюється, щоб дати змогу тому чи іншому народові повноцінно розвивати свою мову й культуру як найвищий вияв самобутності. Інакше незалежна держава втрачає свій сенс.

Який же в такому разі теперішній статус

Міністрів УРСР приймають постанову «Про організацію виконання в республіці постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про додаткові заходи по попільненню вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік». У ній російська мова в Україні ставилася в особливі, привileйоване становище: «1. ...Добиватися, щоб вільне володіння російською мовою стало нормою для молоді, яка закінчує

членів національної більшості - росіян, то в Українській державі, де абсолютну більшість становлять українці, закономірно такою мовою має стати українська мова. Зрештою, окрім держави для того їй створюється, щоб дати змогу тому чи іншому народові повноцінно розвивати свою мову й культуру як найвищий вияв самобутності. Інакше незалежна держава втрачає свій сенс.

Який же в такому разі теперішній статус

Спогідь ПАМ'ЯТЮ

Вищеславія («Фантастические события на планете Вышеславія», Київ, головно спеціалізована редакція літератури мовами національних меншин України, 1996) -- це не тільки астерій № 2953, відкритий свого часу в Кримській астрофізичній обсерваторії і названий на честь автора «Зоряні сонети». Це насамперед самобутній земний світ видатного російського поета, що живе в Україні і зрісся, зрідився з нею всіма фібрами творчої душі, майстра, котрий упродовж шести десятиліть розкриває нові -- і часом несподівані -- грани високого мистецтва слова.

Сім років тому Леонід Вищеславський видав у Москві книгу своїх мемуарів «Наизусть», засвідчивши, що він і в прозі -- поет, лірик тонкого душевного поруху, бо кожен спогад оформлено як цілком викінчenu новелу, що розповідає про пережите, про найдивовижніше, але реальні події поетового життя, котрі стикуються з фантастикою чи пригодницьким жанром.

Ось хвилююче описано «зустріч через віки» археолога і скульптора, що проводив розкопки в Ольвії -- давньогрецькій колонії п'ятого століття до нашої ери, з двійником своєї дружини-небіжчиці, фото якої висіло над його ліжком. Це людина, безмежно залюблена у свою справу, можна сказати, поет від археології. Своїм природним «відчуттям вічності» археолог заполнив автора спогадів, котрі читаєш, як його ліричну сповідь («Все было знайоме з дитячих літ, з коюною билинкою на цій землі мене пов'язувала кровна дружба. Тут я згадав, що в жилах моїх ляльє і грека кров. Мої предки по материнській лінії -- греки»).

По знайденому при розкопках жіночому черепу археолог за методом свого вчителя М. Герасимова відтворив образ ольвіянки, що жила три тисячі років тому, -- і, на диво майстра, він точнісно збігся з образом його коханої подруги.

Слід підкреслити: широко сповідалюю про якіт майже всі мемуари Леоніда Вищеславського.

«Дивобачення» поета-оповідача виявляється на будь-якому реальному життєвому матеріалі, до якого торкається його проникливе перо.

Особливо це стосується спогадів про дитинство і молодість. Всім образним ладом книги, що в цілому складає художню біографію автора, він переконливо показує, як «міцно» будувалася душа майбутнього митця, громадянино-патріота. Заглянувшись в «сплашунки» цієї книги: читаймо в поезії Леоніда Миколайовича. У віршах він не раз звертається до свого «приморського дитинства», до рідного міста Миколаєва, де вперше побачив світ, до річки Інгул і селища Слобідка на березі, до красуні Одеси.

Без сумніву, чудова поезія «Зсуви» була емоційним поштовхом до написання спогадів про те, як він, п'ятирічний хлопчик, проживаючи на одеському Великому Фонтані, чудом уцілів від розстрілу «чекістськими іродами», що віврвались в місто і вчинили кривавий терор («Одеські зсуви»): «Тьотя Муся (свята душа), улучивши хвилину, шепнула: --Хвойся! -- і втиснула мене в щілину між каменями. Та я і сам знат, що треба робити. Як ящірка, шмигнув у щілину і заповз під камені. Заповз так глибоко, що, пролежавши кілька годин в вогності, холоді і темноті, з труднощами видерся звідси».

Характерний для поета лірико-медитативний смисл кінцевих новел: «Багата шарів землі зсунулося з тих пір у море. І роки, ніби кам'яні брили, зсунились з ними. Зсунились, та не під'яли тих пам'ятних днів, коли мені, врятуваний святою жіночою душі, довелось на якісь час стати ящіркою».

Ще раз про «життя на грани смерті» поет розповів у новелах «Обличчя», «Пані Ірені», «Ненаписане оповідання Паустовського» -- зі спогадів про Другу світову війну.

Наче в містках за образністю кінокадрах, ми бачимо болісний відступ нашої військ і живописну красу донецької природи, а над усім цим -- різко вирізблене в пам'яті оповідача обличчя молодого німця-десантника, -- не ворога, а людини.

Хвилююче враження залишає оповідь про маленького галичанина Івасика, який оберігає вілсі діорев'яні скульптури -- твори свого батька, вбитого фашистами («Дерева і статуй»).

У фокусі уваги мемуариста -- яскраві вияви

російської мови в Україні? Конституція України державно визнає тільки одну мову -- українську, які в багатонаціональній Російській федерації, у якій державно на вай її території є тільки одна мова -- російська, а інші -- це мови національних меншин, і не більше.

Росіяни в Україні -- національна меншина. Таке визначення статусу росіян цілком відповідає тому визначенням національних меншин, що його 1971 року дала підкомузія з захисту прав національних меншин Комісії з прав людини ООН: «Порівняно з іншою частиною населення це менша за кількістю, така, що не поєднає домінуючого становища, група...» Аналогично трактує національні меншини й стаття 3 закону «Про національні меншини в Україні», прийнятого 25 червня 1992 року: «До національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю...»

Отже, російська мова в Україні -- це мова національної меншини, які, скажімо, польська, угорська чи румунська (які теж свого часу силоміць насаджувалися чужими владами на всій території України або її частинах). І жодна з них не має підстав претендувати, щоб бути всеукраїнською державною мовою. У тому числі російська.

Цей висновок цілком узгоджується з положеннями міжнародних актів, що стосуються прав людини. Зокрема, в пункті 13 пояснюваної доповіді до Рамкової конвенції про захист національних меншин

яка стосується мов національних меншин, зобов'язує уряди «забезпечити, по можливості в рамках своїх освітніх систем, особам, які належать до цих меншин, належні умови для викладання мови відповідної меншини або для навчання цією мовою». І тут же застерігає, що це положення «застосовується без шкоди для вивчення офіційної мови або викладання цією мовою». А коментар до цієї статті в пункті 78 уточнює: «Умови для викладання мови меншин та навчання цією мовою не завдають шкоди вивченю офіційної мови або викладанню цією мовою, оскільки знання офіційної мови є один із чинників соціальної злагоди та єдності». Ці вимоги деталізуються в Гаазьких рекомендаціях з прав національних меншин на освіті, де, зокрема, в статті 13 сказано: «В середній школі значна частина навчальної програми повинна викладатися мовою меншин... Протягом цього часу кількість предметів, які викладаються державною мовою, повинна поступово збільшуватися».

До речі, у міжнародних правових документах, як видно з наведених вище цитат, не робиться різниці між поняттями «офіційна» й «державна» мова. Так що намагання певних політических сил поряд з державною українською оголосити якщо не державною, то принаймні «офіційною» російську мову не мають правового обґрунтування. Ці спроби можна розглянути лише як прагнення будь-що

ХТО Є «ХТО»

Нещодавно в односторонньому порядку Верховна Рада абсолютною більшістю голосів ратифікувала Договір про дружбу, співробітництво і партнерство України та Росії. Виступаючи перед голосуванням, більшість народних депутатів характеризували сей, принизливий у багатьох пунктах для нашої держави договір майже як панацею від усіх наших нинішніх економічних бід. Наразі депутати Державної Думи Росії не поспішають ратифікувати сей договір. Може, тому не поспішають, що коли, близькі до президента Росії, в одній упряжці з деякими депутатами Держдуми продовжують роздмухувати антиукраїнську істерію. Наші демократичного спрямування газети уже неодноразово писали про ці ганебні антиукраїнські акції російських великороджавників. Тож не буду повторювати, а наведу лише один, мало чи зовсім невідомий українській громадськості приклад. 1997 року в московському видавництві «Арктогея» вийшла в серії «Большое пространство» капітальна (аж на 608 сторінок!) праця Олександра Дугіна «Основы геополітики. Геополітическое будущее России». Цю книжку автор назава підручником, розрахованім на юристів, військовиків, дипломатів, міжнародників, аналітиків, політологів і т. д. Тобто на нинішню московську правлячу еліту.

Як тут не згадати цивільного пана Шмарова, пріснопам'ятного міністра оборони України та його «реформу», згідно з якою українська армія мала б бути поділена на кілька незалежних від Києва регіональних військових округів. Виявляється, це не авторська ідея нашого колишнього міністра оборони. Адже Й. А. Дугін ділить нашу державу на чотири «пояси», як Шмаров ділив на чотири регіональні військові округи:

1. Східна Україна (все, що проягає на схід від Дніпра -- від Чернігова й до Азовського моря).

2. Крим -- це особливе геополітичне утворення... (Що це за «особливе геополітичне утворення», Дугін роз'яснює так: «Абсолютним імперівом російської геополітики на Чорноморському узбережжі є тотальній і нічим не обмежений контроль Москви на всюму його протязі -- від українських до абхазьких територій... Північний берег Чорного моря має бути винятково євразійським і централізовано підпорядкованим Москві».)

3. Центральна частина України від Чернігова до Одеси.

4. Західна Україна...»

Покрайвши нашу землю на «пояси», відповідним силовим службам Дугін дає рецепти для поглинання Росією кожного «поясу» зокрема.

Українська проблема (вже не чеченська я не татарська), за Дугіним, для Росії «головна і найсерйозніша проблема». «Москва повинна активно включатися в перебудову українського простору за єдино логічним і природним геополітичним модулем». Оце такий у нас, дорогі країни, стратегічний партнер. Чи ж знали наші шановні народдемократи, ратифіковуючи ганебний договір України з Росією, про ці та інші імперські замашки «старого брата»?

Ясна річ, знали. Але, як образно сказав один дядько у фастівській електричці, чомусь на російське «Генде рох!» дружно піднесли руки вгору. Але, дорогі країни, нинішній склад депутатів Верховної Ради (за деякими винятками) -- це не український народ. А український народ, якби не розмахував «його «старшим братом» ядерною ломакою, якби не погрожував перекрити газовий та нафтovий кран, ніколи не піднімів руки догори і не віддасть своєї вистражданої, ряснно скропленої кров'ю мільйонів країнних своїх синів та дочок НЕЗАЛЕЖНОСТІ.

Микола ЛІТВІН

МОВИ

зазначено, що Рамкова Конвенція «не передбачає визнання колективних прав». І в пункті 31, де коментується стаття 1 Рамкової Конвенції, що раз повторено: «Стаття посилається на захист національних меншин як таких та прав і свобод осіб, які належать до таких меншин. Це розмежування та різниця у формулюванні пояснюють, що про колективні права національних меншин не йдеться».

Водночас Рамкова Конвенція в статті 14,

закріпила наслідки антиукраїнської політики, що її проводили в Україні російські царі та московські комунисти, низачи «українську мову» як основу національної самосвідомості українського народу й силоміць насаджуючи російську.

**Іван ЮЩУК,
професор Міжнародного інституту
лінгвістики і права**

«другий вітер», за словами спогодача, «уберіг його від здичавіння». До того ж Павлівка прікрасило його життя своїм українським народним духом. Українську мову він вивчав прямо на вулиці, граючись з місцевими хлопчиками.

Ето там передо мною виник
в блеску вишин, лент і губ девчих
многострунний лесенький язык --
истинна нежность и величье, --
сказав поэт у провозо-віршовій книзі «Сковородинівський круг» (1981).

З душевною відкритістю Леонід Вишеславський розповідає про те, що виболене, передумане, заповіте, що в недавні рідянські часи не могло бути опубліковане (зокрема, і в загадані його перший книжці спогадів). У ті одеські приїзди до діда він познайомився із зблизився з Ювеналієм -- митрополитом Одеським і Херсонським. Людина глибокої освіченості і культури (волівідтримкою європейськими мовами), богослов і художник, філософ і просто доступна кожному доброму душі, митрополит став мимовільним наставником майбутнього поета. Мемуарист зізнається: він «благато в чому визначив мое світозору ізаглавив своїм іменем значну сторінку моєго життя». Прийшли криваві, бузувирські часи. Митрополит Ювеналій став жертвою стalinського Гулагу.

Цією мученицькою дорогою пішли і українські письменники, митці -- Майк Іогансен (йому автор присвятив окремий спогад), Іван Кал янин, Лесь Куріас, Мирослав Ірчан, Михайло Семенко, Іван Кулик -- благато з тих, хто йшов у похоронний процесії за труною Миколи Хвильового, який пустив собі кулю у скроню у квітучий травневий день 1933 року («Похорон»).

Невелико за обсягом, але концептуально виважено, скомпоновано за біографічним принципом, насычено життєвою правдою, художньою енергією вміщених у ній спогадів-новел, кожна з яких могла б стати основою повісті чи роману, нова книга Леоніда Вишеславського -- значний крок в його мистецькому поступлі. Вона, сподіваємося, послужить благородній спровідувальному розвою української літератури.

Віктор КОЧЕВСЬКИЙ

ЯКОЮ МОВОЮ З НАМИ РОЗМОВЛЯЄ БОГ

17—18 лютого в Києві відбулася Всеукраїнська міжнародна християнська асамблея «Заповідь нову даю вам: любіть один одного» (Іоан 13, 34), підготовлена УПЦ Київського Патріархату.

Це ще один наш крок назустріч знаменній даті: другому тисячоліттю Різдва Христового. Чи готові ми до цієї вселенської події, чи так сповідуємо Заповідь братерської любові, єднання в ім'я добра, в ім'я єдиної Помісної церкви, в ім'я України, якій Господь знову (вкотре) подарував волю і яка знову (вкотре) знесла від розбрата та скверни боговідступництва новітніх порушників Закону любові і єднання, сповідування глибоких християнських цінностей та духовної досконалості.

Ці та багато інших проблем - моралі, етики, культури, науки, екології - порушили у своїх виступах учасники восьми «круглих столів».

Доповідь голови оргкомітету, Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета «2000-ліття Різдва Христового та його онтологічне значення для людства» - надзвичайно глибоке дослідження, яке варте видання окремою книжкою (редакція «СП» має намір надрукувати один із розділів у найближчих числах газети). Із співдоповідями виступили доктор філософії та мистецтвознавства, професор Дмитро Степовик, доктор фізико-математичних наук, письменник Максим Стріха, Голова ВУТ «Просвіта», народний депутат України, член Вищої Церковної Ради УПЦ Київського Патріархату Павло Мовчан (їого виступ подаємо тут).

При всьому обширі тем, їхній багатогранності та поліфонічності наша творча інтелігенція, науковці, вчені та політики були єдині в одному: Україні потрібна самостійна помісна православна церква, яка б служила лише Богові і стояла на чатах рідного краю, рідного народу, рідної держави.

На сторінках нашого видання ми починаємо друкувати також публіцистичне дослідження Катерини МОТРИЧ про долю нашої церкви в історичному контексті.

Якою мовою з нами розмовляє Бог? Це питання, починаючи з IV ст., для багатьох народів перестало бути риторичним. Для

багатьох націй. Для нас же це питання перейшло до кінця ХХ сторіччя і залишається актуальним як ніколи.

Відповідь давно вже відома:

- Бог з нами розмовляє рідною мовою. Проте з Богом ми самі можемо сплкуватись і всіма іншими мовами: від давньогрецької, івріту аж до латини...

Але тільки рідне слово дає необхідну нам вичерпну повну сприяльну, почутого Слова Божого. Проте для роз'єднаної атеїзмом свідомості, для опроміненої психіки крайнім індівідуалізмом та комуністичною радіацією не існує цього питання.

Онаціональнення християнства кожним народом починалося з моменту прийняття віри Христової.

Загальновідомо, що візантійська ортодоксія ще з XI ст. повсюдно набувала рис власне українського православ'я. І оформилася як окреме явище на зламі XIV—XV ст., коли, за визначенням А. Кримського, почали з'являтися переклади біблійних книг мовою, «наблизеною до живої розмовної». Перший український митрополит Іларіон розумів, що «благодать істина» відкривається в рідному слові.

Так, саме в рідному слові досягається необхідний баланс між людським і божественим началами. Якщо критерій істини в суб'єкті, то він мусить неодмінно реалізовуватись у слові, а позаяк просто слова не буває, то вони повинні бути національною означенням. Адже слів і мов просто беззірдні чи безголосні не існують. Хіба що до беззірдніх можна віднести есперанто, таїті та величими матіїками.

Можливо, я висловлю суперечливу думку, що Одкровення належить до категорії не минулого, а радше май-бутнього, де лише і можливий зв'язок з грядущим Духом, то і світло Істини може даватись у всій повноті в Слові, що присутнє в нас на генномі рівні. А якщо врахувати ще й те, що Істини не просто відкривається людиною, а є певною мірою твориться нею, то роль рідного слова стає визначальною для кожної як особистості, так і цілої нації. І як Голова ВУТ «Просвіта» тішуся тим, що мовне питання порушує наша церква. Адже церква не може не мати свого ставлення до того, що відбувається в суспільстві, не давати своїх оцінок духовних і моральних з висоти християнської істини. Сьогоднішня академія свідчить про те, що на зміну культурознавчим формам богословування наша церква стає суголосною потребам сьогодення. Ветхі форми апологетики поступаються місцем активному діалогові з часом.

Ми розуміємо, що Слово для кожної церкви є визначальним. І не буде я поспілкаться на Евангелії від Іоана чи на Гераклії Ефеського. Ми, люди кінця ХХ сторіччя, розуміємо значення і вагу кожного слова. В Слові-Логосі мудрість Господня, і голос Іого. В Слові відкриється Істинна призначення людського і Божого плану світу.

Джерело всякої народу полягає в його ставленні до трансцендентного світу, в його поняттях про Бога, про душу, про сумління, про життя тут і долю душі по смерті.

Людина народжена для вічності, через слово вона чує її, і саме словом вона спроможна вмістити в собі абсолютний зміст, аби стати живим образом абсолютноного, тобто Бога. І тому нам потрібне живе слово. І проблема

перекладу Святого письма чи богослужіння рідною мовою виходить за межі сучасної лінгвістичної проблеми, адже мова - міттер добре усвідомлюємо, - це є світотворчіння і світобачення. Через Слово ми сприймаємо світ, через нього мий бачимо. Через рідне слово ми пізнаємо самих себе звіт природній індивідуальності, напов-ньюємося родовим змістом, який прилучає нас до потамного почуття всепрічетності на цій землі, яку ми називаємо рідною і яка озвучена була спередвіку рідним українським словом. Рідне слово нам являє свою історичну глибину. Через нього нам повертається весь об'єм пам'яті.

І можемо сказати про себе словами відомого філософа Хайдегера: «Я є мова. А мова є тобою». «Я є мова» - totожне «Я є народ». А це вже зумовлює, зобов'язує до відповідності. З цілком природним самовідчуттям себе центром безкінечності, осередям світу кожна особа усвідомлює в слові свою причетність, причетність свого суворенного «Я» до великого масиву рідного народу.

Ця причетність здійснюється через

зміст. Творчим підходом позна-чається не лише прочитання, але і трактування кожного тексту, а особливо текстів сакральних.

Здавалося б, що нині доцільно було б певні церковнослов'янізми, які присутні в молитвах і вже віднесені до ідоматичних рядів, перекладати съогдійші мовою. І «хліб наш насущний» замінити «хлібом щоденним», а «царя небесного, утішителя» - «царем небесним утішником» «Сущу Богородицю» - «Дійсною Богородицею» чи «Бога істинного» - «Богом справжнім»...

Проте відкидати весь масив нашої давньої мови, яка увібрала в себе і церковнослов'янізми та інші мовні запозичення, означало б вражати живий мовний масив. І справа не лише в точностях, а в семантических збіженнях чи злагаченнях. В об'ємностях часових чи сплощенненях.

Церковнослов'янські враплення нас ніби прив'язують до минулого, якого вже нема, так само як немає ще завтрашнього.

До цього потрібно підходити з філософської точки зору.

Наш земляк М. Бердяєв стверджував, що в

божественний Логос, не словниково-літерний, а живий, пульсуючий, оновлю-ваний, вібруючий... Отже, ми змушені постійно реагувати на ті зміни, які відбуваються в мовній стиці, що тყу оболонкою обтігує духовний простір для належного і вчасного енергетичного підсилення його.

Адже відомо, що мова від-роджується не лише в свідомості. Знання слів, ще не є знанням мови. Мова відроджується та розвивається через відродження та розвиток відповідних контекстів.

Коли ми вимагаємо від перекладачів точності в перекладах богослужбових книг українською мовою, то наші вимоги будуть зводитися до словникових ідентичностей, тому з цього погляду всі переклади, які виникали в різні часи нашого наближення до першоджерел, є правдивими і необхідними, адже кожен з перекладачів прагнув відтворити дух необхідний, а не лише

часові виявляється лихе начало, смертоносне і винищувальне, тому що смерть минулого, яку несе кожна біжуча мить, є дійсним початком смерті.

Розрив поміж минулим і майбутнім є наїважливішим злом нашого часу. Саме через це ми позбавляємося реальної історичної дійсності, а позбавляється її - означатиме позбавлення себе причетності до великих історичних подій, величного життя людства, - а також свого народу. Хіба ми лише довідільняємося констатациєю того, що були Єгипет, Іудея, Давній Греція, Давній Рим, історія християнства, середньовіччя, ренесанс, реформація, Київська Русь, Козацьчина, Відродження Української держави в ХХ ст. Якщо це не так, то ми позбавляємося наїважливішого підробітства. Історична дійсність є достеменно, присутньою, що увійшла у вічну дійсність. Християнство саме тому є величкою релігією, що воно не змирилося з відміннам,

зникаєм, що воно постійно тяжіє до воскресіння всього достеменно існуючого, справжнього. І кожен з сущих може замуритися в історію настільки, наскільки він сам переповнений, за висловом П. Флоренського, «Словом світової дійсності».

Релігійна свідомість саме тому і відмінна від, скажімо, наукової, що для неї історичні події чи дати не є сума певних знань, а сумарною величиною нескінченної дійсності, що починається з дня творення Світу. І, вдаючись до перекладу богослужбових книг, мимусимо враховувати цю найпоступнішу обставину.

Саме тому богослужбові книги є відмінними від мирських, зорієнтованих лише на час теперішній.

Я вже зазначав, що контекст - це умова існування слова, його функці-онування. Контекст - це дзеркало часу, тому архаїзми у мові - це послання на минуле, передаєрасія.

Послухайте, як по-різому звучить одне й те ж речення, записане за різних часів: «Град єсть отстоя од Києва, града столиного, 50 поприщ, іменем Василів», «В пятидесяти поприщах от столиного города Киева есть город Васильев» (переклад Д. С. Лихачова). Інформативний зміст речень ніби однаковий, зате не підлягає сумніву відмінність змісту емоційного та історичного. У другому випадку знято глибину. Слово стало поверхневим, озивнішним, хоча й зістує воно ніби про щось далі. Перше, що впадає в очі, у нього відбране авторство. В ньому відчутина безособистість, відстороненість. Це просто беззілля інформація. Подібні переклади нагадують реконструкцію храму, виконаного в недоброї склонності сучасному будівельному матеріалі: в ньому і дуже не тої, і акустика відсутня, і літургія глуха. І в такій духовній глухоті є поділ українці, які наслідком духовної і політичної спільноти перебувають і далі в слововому полівії московської церкви.

Слово в храмі - це особливе слово, це справді концентрований вираз сакрального. Душа вірючого через рідне слово, через цей абсолютний інформаційний канал поєднується з Богом, виловідаючи йому свої скоровені надії, свої благання, свої жадання. І тільки рідне слово може бути провідником цих почуттів, це віри, що людина буде почути Всевишнім.

Зрусифікований варіант церковнослов'янської мови оголошується канонічним сакралізованим, починаючи з часів Петра. І ця теза поширяється в Україні особливо наполегливо в останні чотири роки. Власне, з того моменту, коли вустами Президента було проголошено про необхідність надання російській мові статусу офіційної. То був сигнал до нової нечуваної і небаченої русифікації України.

Позиція Товариства «Просвіта» відома з цього приводу і вона збігається з позицією Української церкви Київського Патріархату.

Тому що молитва народу рідною мовою є не лише Божим правом, але і обов'язком, оскільки рідним словом молитися не лише вуста, але й серце. Молитва така є спонтанною, безпо-середньою, якнайщирішою і правдивою. Саме рідне слово дає відчути присутністю Бога у внутрішньому єсті людин, над нею і з нею. Розлучення народу з його мовою є величким гріхом, оскільки в такій спосіб відбувається розлучення народу з Богом. І наше національне відродження немислимє без повернення рідного слова релігійно-церковне життя до рідної святості, до власної вартості.

У відомій праці «Наука про рідномовні обов'язки» Іван Огієнко зазначав: «Народ, що не чує в церкві своєї рідної мови, звичано не шанує і не береже її, як скрабу наїдорожчого». «Рідна мова, - наголошував він, - то найголовніший наїржній камінь існування народу як окремої нації: без окремої мови нема самобутнього народу». Тому що лише самобутність може нам гарантувати належне місце в однополюсному світі, який фактично сформувався наприкінці ХХ ст. Фактично людство входить в один світову політичну систему з єдиним політичним центром світової влади. І при наявності сучасних каналів передачі і

Катерина МОТРИЧ

Месіанство чи «терня у боки»?

(або проблема Української церкви в історичному контексті)

Постав над ними страх Твій,
щоб зрозуміли народи,
що вони всього лиш люди.
Псалом 9

Від чого ж залежить доля народу і що й визначає? Час появи на світ та сприятливі чи то лиховісне розміщення світу? Земля з її земним та надземним багатством? Сусіди, що оточують його? Чи все разом?

Відивляючись і вслушаючись в апокаліптичні кроки нашої доби, її многогрішна і многострахідна, самоподання й самознення, ненаситність і ненависть, холод і байдужість, психотропне насильство та професійне кілерство, що поглинули людство, наїво прагнеш уявити ту добу, яку давно змили води часу.

Важко уявити, як почувалася, що робила та якою була та людина, що жила між Ефратом і Тигром. Як минав їй день, чим вона його наповнювалася; єдине, що знаєш налево, людина так люто й гірко не кривдила людину, не прагнула її поневолити і знищити. Не заробляла собі на прожиття, виготовляючи зброю чи то роблячи науки відкриття, спрямовані на масове знищенні, не мудрувала в таємних лабораторіях, з яких можна на відстані дістати будь-кого і спровокувати раптову смерть.

Не було в Адамових та Євініх нащадків демонічних свят, у які б прославлялися переможці братобійкою бойні, не було свят, у які б славилася праця, армія, не було нічого демонічного, породженого злім розумом, що стало нормою нашого життя. Зміни відбулися не лише на духовному, інтелектуальному, моральному та всіх можливих рівнях, а навіть на фізичному. Людська плоть не була перенасичена стількома згубними хворобами, не потребувала такого догоджання й ні їжею, ні одягу, вона задоволялася рослинною їжею і була у десять-п'ятнадцять разів довговічніша, ніж сьогодні. Хоча пророки вітають нас, що ми стімо далеко не на останньому колі самознення, і малюють нашого нащадка куди відразливішими мазками: низькорослий і злостивий, суціль порочний фантом, агресивний і недовго-вічний, який споживає у сім разів їжі більше, ніж сьогодніші пересічні землянини. Можна ж таки й позадріти собі, що живеш нині...

Чого та було і чого так сталося, людству відомо. Людина перешла дозволену грань, вона підібрала ключ до того «сейфу», куди Творець не дозволив заглядати: не віль дізнатися коду добра і зла. Атеїсти комуністичної доби подавали цей гріх з масним оскалом на всезнаючих лицях і зводили його до чогось там такого під райським кущем. І аж ніяк це не пощінковувалося й не розшифровувалося, що в плоді пізнання добра і зла значно любішою виявилася та його частина, яка несла й несе погірблюючу людству і що вона поставлена на службу народів, держав, цивілізації. Бо ж той «заборонений плід пізнання» не лише чакловання, ворохіння, астрологія та всіляка магія, а й алхімія, що привела до сплювання людства та отруєні землі, води й повітря хімією. Це й проникнення в тайни атома, що подарувало атомну зброю та атомну енергетику. Це й проникнення в тайни людського ества, що подарувало людям психотропну зброю. Це й великий відкриття в галузі медицини, що привело до появи «штучної» людини (клонування) та операцій, що узаконюють содомський гріх. Це безліч усього дрібного й великого, що мовби поставлене на службу людіні, а коли придивитися уважніше, то на її погибель та самознення.

Рятував Творець планету од людської скверни, очищав її, «як витирають миску: витер і перевернув її додори дном!» (Біблія, ст. 400)

Відродившись із Ноєвого ковчегу, у тому ж таки Межиріччі, людство пішло тими ж таки колами самознення та спокус. Спокусник і навчитель був той самий, він ще далі відвідав наступну, Ноєву цивілізацію, від Творця, підмінюючи великий контакт із Небом контактом із піднебессям, а єдність з Отцем-Вседержителем - із богами, володарями пітами.

Втримався єдиний народ - єврейський. Саме за те блудодіяння ровесники й сучасники-сусіди єреїв шумери, єгиптяни, ассирійці, перси стали майже легендою людства, його далекої й нерозгаданою сторінкою, а єреї як були у минулому, та є в теперішньому часі. І з однієї лише причини - цей народ, живучи поміж найдавніших народів, породжених від трьох Ноєвих гілок (Яфетових, Симових та Хамових), що сповідували демонічне многобожество, продовжував вірити в Єдиного Бога-Вседержителя. Саме тому цей народ і став народом-обраним, саме тому йому було вручено богоугоднену землю з Єрусалимом (Господніми воротами), що «молоком і медом тече» і «з небесного дому наповнюється». І саме тому було обіцяно тому народові старшинствувати поміж народами та бути вчителями людства.

Однак цю богоугораність єреї остаточно втратили, коли розіп'яли Спасителя Світу, і замість обіцяного біблійного «благословенний ти в місті і благословений на полі! Благословенний плід утроби твоєї, і плід твоєї землі, і плід худоби твоєї, порід биків твоїх і котинів отари твоєї! Благословенний твій кіш та діжа твоя!

...Господь поставив тебе Собі за святий народ, як присягнув був тобі, коли ти будеш додержуватися Заповідей Господа Бога твого і підеш дорогами Його», здобув - «проклятий». «Пошле Господь на тебе прокляття, і замішання, і нещасти на всякий почин твоєї руки. ...Сини твої та дочки будуть віддані іншому народові, а очі твої будуть бачити й гинути за ними цілій день... І станеш ти страхіттям, поговором та посміховиськом серед усіх народів, куди відвде тебе Господь. ...І розпоропши тобе Господь серед усіх народів із кінця землі й аж до кінця землі, і ти служитимеш там іншим богам, яких не знав ані ти, ані батьки Твої, - дереву та каменеві. І поміж цими народами не будешти спокійним, і не буде спочинку для столи твоїх ніг. І Господь дасть тобі там серце тремтяче, і ослаблення очей, і омівання душі» (Біблія. Повторення Закону, 27, 28).

Кому багато даетися, в того й багато відирається! Однак Господь завжди дає шанс для порятунку як для людини, так і для цілого людства. Він посилає до заблукого стада пастуха, що відгонить стадо від ями, од урвища і трясовини. Звісно ж, що це земне воїтство Боже - святі великомученики, праведники, пророки, священство. Зв'язкові поміж Небом і Землею, вчителі людства, духовна еліта, вуха, очі й вуста Божі. Особлива каста. Не царі, не імператори, не монархи, не президенти й генески, а саме духовні пастирі. Елітарний нечисленний клан капітанів, що добре знають, як вести кораблі людського буття по бурхливих водах житейського моря. Ті, яких у Святому Письмі названо «сіллю землі», «світлом для світу».

Багато ними сказано гіркого й прикро-го народам, що впадали в гріхи і стояли на грани знищення (вулканами, землетрусами, морями). Пророки говорили все, що було

велено «згори». Одні народи прислуховувалися й відходили від своїх злодіянь і здобували Боже помилування та порятуванок, інші ж знищували пророків і робили крок до їх більшої покарі.

Право сказати народові правду про нього здобувається особливим подвигом цілого родоводу, що не заплямував себе ніякими злодіяннями. Це теж тайна, двері до якої відмикаються двома ключами: великою набожністю і праведністю та вімінням любити свій народ. Багато прикого сказали своїм народам давні пророки. Це не вартий анти semit, а Святий Апостол Іван Богослов каже своїм єдинокровним, що не «юдеї вони», а «зборище сатани».

У всіх народів, християнських і нехристиянських, такі великі обранці були. Мали тіх колись і ми, і саме вони тримали Небо понад нашим краєм. Це наші києво-пechersкі святі, котрі не визнавали ніякої земної влади над собою, а лише владу Ісуса Христа. Саме на землі, звідки поширилося християнство - на північ, схід і захід, було закладено чистоту православної віри. І це надто важливо, виходчи з того, що прозвучить далі. Київ - Господні ворота для всього слов'янського світу. І саме тут втвіорилися й утвердилися справжні духовні цінності. Верховенство влади Ісуса Христа. Все інше поклоніння, служіння, схильність звіться одним об'ємним словом - ідолопоклоніння.

Згадаймо хоча б нашого праведника, цілителя Агапіта, який не згодився їхати до тяжкохвального князя Володимира Мономаха в Чернігів, сказавши послам, що коли до князя, то й до всіх треба йти, а він дав обіцянку Господу не залишати монастирські ворота. Передав князю зілля, помилився за нього, і той відразу зцілився. Приїхавши до Києва, завітав князь до монастиря, щоб подякувати ченців за повернену радість життя, але Агапіт не вийшов навіть до князя, а золото, що той подарував, віддав ігуменові. Вдруге воло-дар з'явився до праведника з дарами щедрими, але той викинув золото за ворота й сказав боярину, що те, що він має од Бога, не помінє ні на яке золото й багатство в світі. Князеві ж порадив більше не грішити й роздати усе майно бідним, бо хвороба його - попередження і більше він Господа просити за нього не буде.

Ця оповідь із «Києво-Печерського патерика» багато на що проповідає світло: наші духовні предки сповідували істинну віру, ні в що не ставили земну мінливу владу, хоча й над нею тяжіє перст Божий. Києво-печерські святі, які справді були й залишаються потужними воїнством небесним, що творили істинні чудеса силою Святого Духа, ніколи не возвеличували князів (що князь, що простий смерд - однаково діти Божі). Не говорили про значущість нашого християнського краю для світу, хоча й слава про нього йшла далеко. Не говорили й про богоугораність народу, хоча до Лаври безупинно йшли прочани і всенародна молитва не припинялась ні на мить. Не говорили, хоча й бачили, що той таки ж народ щедро наділений дарами Святого Духа: бого-явліністю, терплячістю, роботащістю, милосердям, талантами, врешті, красивою душою. Ніколи не говорили вони, що в рідного народу є якесь особлива місія, ніж жити поміж собою в мірі, любові та злагоді з Богом і що він мусить та щось виконати перед іншими народами.

Живе собі народ. Оре, сіє, народжує дітей, грішить, вмирає. Нічим не виказує своєї богоугораності, вищості. Швидше навпаки: схильність до завойовництва, рівнем культури та чітко окресленими оз-

наками покари засвідчує, що йому потрібен довгий історичний час земного чистилища, шліфування, навчитися співжити з народами, потрібні мудрі й терплячі вчителі, що могли б допомогти йому усю національну енергію спрямувати у миротворче і просто творче русло.

І раптом цей народ якось дня, ба століття, починає думати, що саме він повинен тримати правицю на осі планети і скерувати її рух у потрібному напрямку. Що саме йому відкрилися таємниці й секрети щасливого існування і безсмертя людства, що він володар дум, що його мова найкраща у світі і нею мають говорити всі народи, що він має од чогось врятувати народи і що він ... месія.

Душевнохвору людину ізольовують у психілікарню, щоб вона не заважала іншим людям своєю агресивністю й непередбачуваністю поведінки. Злочинця кидаюти до тюрми. А що коли душевно хворою і злочинною стає держава? Тоді ці історичним перебуванням у просторі і часі опікуються Бог. Як Єгипетським царством, Вавилонським, Ассирійським, Персидським, Римом і т. д. Власне, всі агресивні народи, усі орди - не їнше, як Господній караючий меч. Ним караються найулюбленіші, ті, кому Він вручив свою Благодать і хто став її не вартий. Пригадаймо, як у богоугораного народу «благословенний ти» було помінено на «проклятий». Таким Господнім мечем стосовно улюбленого народу були єгиптяни, ассирійці, вавилоняни, фалистим'яни, ханаеняни, яким Отець небесний віддавав своїх улюблених дітей у рабство на 430, 70, 40 і 7 літ залежно від міри гріха. У «Книзі судів» про це сказано так: «Не прожену їх від вас, і вони стануть вам терпням у боки, а їхні боги стануть вам пасткою». Як засвідчує історія, Господь ніколи не возвеличував народ, що виконував у нього місію меча, «терня у боки». Він його просто викидав на смітник історії чи у небуття, перетворював шляхом асиміляції в інший народ. В один день відібрав у нього і його могутність, і грізниця, і його вдавану велич. Був і нема!

Таке «терня у боки» за останнє тисячоліття Україна мала двічі і не по 7 чи 40 літ, а більш як по 300 (Золота Орда та її посестра Москва), мала безліч інших «єрівніків» та «візвозителів» з півночі, півдня, зі сходу, заходу. Однак сьогодні мова піде дещо про інше: доля України в контексті духовної агресії, духовної неволі, що могутніша її серйозніша, ніж неволя фізична.

Як же починає хорти на край, народ цілим букетом недугів: гіперфункції власної значущості, плутаючи велич духовно-культурну з військовою силою та нестримністю, поняття «великий» - з територіальною масштабністю; хворобою ментальністю, неспроможністю оцінити себе об'єктивно, психічним розладом, коли варварство іменується «місією визволення», а поневолення народів, стогні етносів і мучеництво їх на власних землях - «братолюбством»; понищенні культури, мови - бажанням «візвозителя» пізнати світ, зближити культуру і віторити нові, «вселюдські культурні цінності».

На сьому році вимученої незалежності можна б не підімати цю тему, вірячи, що все лихе кануло ще 1991-го року на дно Лети, коли були на те дно усі вікхи, що в'язали нас до могутнього планетарного монстра, коли б не творилося видиме і невидиме зло, що не відпускає Україну й полює за нею невільно, й не відпускає її душу. Не відпускає її дух. Не відпускає її церкви, собори, монастирі козацької та княжої доби, стверджуючи, що вони «исконо» не наші...

Звідки ж цей порок планетарного псевдомесіанства, бажання, щоб двоголовий орел (так зображався він на імператорських пропорах) одним дзьобом клював одну половину планет

бами, пиятикою та неприкаяністю широкої душі, непоганий у своїй суті народ?

Та сила, що зіпсувала народ, поставила його на службу імперії, перетворила його у хронічного завойовника, переконала у якісі особливій місці, і є ті, хто мав би бути світочами краю, духовними поводирями російського народу.

Однак історія багатьох народів засвідчує, що поводирство може бути різне. Може бути сліпий кобзар, а приньому видючий поводир, може бути на власки. Але найгірше, коли обое сліпі. Про них у Святому Письмі мовиться: «А коли сліпий водить сліпого, - обое до ями впадуть».

Усі імперії світу, в яку б епоху вони не народжувалися, мали єдиний код - завойовництво. У стародавні часи, середньовічні, коли людина своєю суттю різнилась від сучасної, це робити було значно легше. На новому історичному витку потрібні і нові важелі впливу. Накласти на народ військову повинність і просто гнати його на всілякі бойні на чотири сторони світу - на цьому пропримається недовго. Рано чи пізно народ вибухне, повстане. А от скажати, що цей народ крахий від інших народів, що він наділений особливою місією, що він не завойовує, а «взвиває», - це вже щось!

Народові просто не буде коли пригада-ти ХТО Й КОЛИ вручив йому цю місію. А оскільки такого не було, то треба вигадати її. І вигадали. Хто? Священство Російської православної церкви! А ще російські шовіністи, співці імперської містерії. І ця вигадана самовелич блукала в умах духовенства та інтелігенції протягом століть від моменту, коли, за словами Федора Достоєвського, росіяни відчули, що їхній «удел и есть всемирность, и не мечом приобретенная, а силой Братства».

Князь Трубецький за рік до революції писав: «Женщина, когда рожает, терпит скорбь, потому что пришел час ее; но когда родит младенца, уже не помнит скорби от радости, потому что родился человек в мир. Так родился Богозбранный Русский человек в мир».

Отець же Борис Кир'яновіз Санкт-Петербурга, захоплено цитуючи князя вже в 90-ті роки нашого століття, у своїй «боговираності» та «християнській скромності» йде далі і говорить, що саме про Росію мовиться в пророцтвах Святого Івана Богослова. І що «жінка, зодягнена в сонце, а під ногами її місяць», яка кричала від мук пологових, народжувала дитя, яке і є «Русская Православная Великомученическая Церковь», якій і належить «пасті все народы жезлом железным».

Для отця не має значення той факт, що «пастух» народився тоді, коли «стадо» встигло добре постаріти. Власне, коли під «дитям» розуміти Христову церкву, то вона народилася ще в день П'ятидесятниці - на п'ятдесятій день після роз'яття Спасителя, коли Святий Дух велів їм проповідувати різними мовами. Стверджувати, що саме ці пророцтва «Одкровення» стосуються РПЦ, означене у християнстві ерессю, за яку носії її нестиме великий звіт перед Богом.

Ні князь на початку ХХ століття, ні священик в кінці не пояснюють, чому саме «руський чоловік богоизбраний». Якщо боговираність єврейського народу зафіксували рядки Біблії великих пророків, і не просто зафіксували, а й пояснили, за що саме той давній народ був нагороджений Отцем Небесним такою місією, то тут є лише непереборне бажання належити до такого народу.

Чи єпископ Нектарій (в миру Концевич), виступаючи 1991 р. у Сан-Франциско на з'їзді російської православної молоді, про мучеників Росії, тобто царів, сказав так: «Они силились на веки-вечніе с тем русским народом «всех земель», который, как и Они, исповедовал одну веру, одну идею, один смысл русской исторической государственности и силы, как умели, по одному пути великого предназначения христианского русского народа - России Христа, через истинный образ Святой Троицы на земле: Веру, Царя и Отечество». («Русь перед Вторым пришествием», Москва, 1994, «Родник»).

Колись, у часи широкого християнства, за подібне богохульство проти Трійці Святої відлучили бід церкви не лише простого

православного віруючого. Духівника б, напевно, назавжди позбавили б духовного сану, щоб він осягнув прості і святі поступи Святого Письма: «Бо троє свідчать на Небі: Отець, Слово й Святий Дух, і ці Троє - Одно. І троє свідчать на землі: дух, вода і кров, і ці Троє одно» (Перше Соборне Послання св. Апостола Івана 4,5).

Чи ж не таких «неправдивих пророків та вчительів» мав на увазі інший Апостол Павло: «Впровадять згубні ересі, відречуться від Владики, що викупив їх, і стягнуть на себе самі скору погибел. І багато хто піде за пожадливістю їхньою, а через них дорога правдива зневажиться. ...І в зажерливості вони будуть ловити нас слопами облесливими. Суд на них віддавна не батьється, а їхня загибель не дрімає!».

Хто ж втвірив ту «святу троїцу на землі» і узаконив у Росії злиття церкви і держави? Ієрархи церкви. Хто ж прокляв Росію і народ? Ієрархи Російської православної церкви.

Вслушаймося в ці рядки вище цитованої книги. Постанова Великого Земського Церковного собору 1613 року: «Заповідано, чтобы избраник Божий, царь Михаил Федорович Романов, был родоначальником правителей на Руси из рода в род, с ответственностью в своих делах перед Единым небесным, а кто ж пойдет против сего Соборного Постановления - царь, патриарх ли и всякий человек, да проглянется такою в сем веке и в будущем, отлучен бо будет он от Святые Троицы».

Чи не «забавний» документ? За ним, якщо ти підеш проти царя, не почуваш до нього поклоніння, ти навіть «будеш відлучений від Святої Трійці». Мовби від Ней хтось може із смертних відлучити, так нібі, нехай Бог простить, йдеться про гуманітарну допомогу, яку тобі видадуть «покровителі» чи «покровительки», чи й ні. Он звідки в РПЦ досвід прокляти, анафемувати. А Ісус Христос не винув цьому: ні клясти, ні ненавидіти навіть ворогів, а лише молитися за них та прощати їм. Проклони - ремесло язичників. І ніде у Святому Письмі ви не знайдете натяку на якусь помсту будь-яким відступникам, непрощення. Навіть спливаючи кров'ю і терплячи невимовну муку, Спаситель вишпітував: «Отче, прости їм, бо не знають, що чинять вони». І лише в св. Апостола Павла говориться про прокляття на кожного, хто неправдиво тлумачитиме Христову Евангелію й захоче її «перевернути».

Першим пішов проти цієї постанови патріарх Никон, коли у 1652 році його було обрано на високу патріаршу посаду. Він чітко розмежував владу духовну архієрейську від царської, сказавши, що «Архієрейська влада духовна и ей подлежат вещи духовные, а власть царя мирская, и ей подлежат вещи временные. ...Господь Бог, когда сотворил землю, повел двум светилам светить ей - солнцу и месяцу - и через них показал нам власть архієрейську и царскую... Архієрейская власть во дни, то есть над душами, а царская - в вещах мира сего... В вещах же духовных архієрей великий выше царя, и каждый человек православный должен быть в послушании Патриарху, потому что он отец наш в вере православной и ему вверена Православная Церковь. ...Яко же церковь на мирскую власть снidesя, нести церковь, то дом человеческий, вертеп разбойникам» (Козлов «Дело Никона»).

Цар Олексій порушив клятву і підпорядкував своїй владі церкву, її багатство, її митрополитів, архієпископів, священиків. «Мы не знаем иного законоположника себе, кроме Христа, который дал нам власть, - сказал Никон, - вязать и решать. Уж не эту привилегию дал нам царь? Нет, он похитил ее от нас, как свидетельствуют его беззаконные дела».

Собор 1658 року затвердив царську владу над церквою, привласнивши усе її майно.

За царювання Олексія Михайловича відбувається ще одна дуже значуча подія в житті Росії. Після революції (1648 р.) з Англії в Росію емігрує масонство, яке цар Олексій не просто вітав, а прийняв і подав притулок при царському дворі. За час цього царювання в Москві була створена перша масонська ложа, але про це дещо пізніше.

Позначені ці десятиліття ще одним важливим боговідступництвом, що безпосередньо стосується України. Було створено 1662-го року державну установу («Малоросійський приказ» або «Приказ

Малія Россия»), що відала питаннями взаємовідносин царського уряду з Гетьманщиною. У цій державній установі служило 4 дяки і від 15 до 40 піддячих, що стежили за діяльністю церкви в Україні і збиралі через неї відомості про настрої мірян та політичну ситуацію в тодішній Україні. Тобто держава не просто злилася воєдино з церквою в одне тулубище, а її зростила новий орган, що був його потасмними очима і вухами. Назву й справи його ми всі знаємо...

Однак повернемося до патріарха Никона. Праведник страждав. Зняв золотом сяючий патріарший одяг і знову зодягнув чернече обрання. Так збігло кілька літ, поки цар знову похідив його на патріарший престол. Никон відповів листовно, що не зрікається патріаршого посоху, а лише непокірної настіні, до якої заразовує й царя. Він вчинив далі так, як робили усі ширі діти Христові, ще перші монахи - анахорети-пустельники, що йшли в пустелю, поступали шляхом великого очищення, через Духа Святого запитували в Бога, яким вчинити в тому чи іншому випадку, аби не согрішити. Никон теж отримав таку відповідь через молитву і пішов до царського двору. Через прислугу передав цареві, що прийшов з миром, що згоден нести хрест духовного ієрарха Росії, але чи й згоден цар прийняти у своє серце Ісуса Христа? Тобто він не поступився, попередня умова залишається в силі: верховенство влади духовної над світською. Верховенство церкви над державою, а отже, верховенство патріарха над царем. Лише так могла Росія, яку він любив і бажав її добра, йти шляхом Божим, а отже, - правди, світла, добра.

Цар обурено вислухав умову непокірного Никона і велів повернутися йому туди, звідки той щойно прийшов, - у монастир.

Собор 1666 року засудив патріарха та старообрядців, які прорекли, що в Росії запануває влада антихриста. Іх перевели в слизьку дорого до самогубства через погибель багатьох народів, було більше, ніж треба. Немає лише тих, хто міг би вивести його із недугу імперської гіперфункції, що вже давно має тяжкі клінічні наслідки. Зомбували його всеохопно - і душпастирі РПЦ, що злилися з державою, і рідні шовіністи: Соловій і Федотов, Достоєвський і Леонтьєв, Тихомиров і Сурський, Лихачов і Солженицин. Щирі молільники ставили на покуття поруч з іконами портрети царя, цариці, їхніх дітей і молилися до них.

Тих, хто закодував російський народ, як і інші народи, на ось таке бачення світу, хто викладав йому слизьку дорого до самогубства через погибель багатьох народів, було більше, ніж треба. Немає лише тих, хто міг би вивести його із недугу імперської гіперфункції, що вже давно має тяжкі клінічні наслідки. Зомбували його всеохопно - і душпастирі РПЦ, що злилися з державою, і рідні шовіністи: Соловій і Федотов, Достоєвський і Леонтьєв, Тихомиров і Сурський, Лихачов і Солженицин. Несть їм числа! Мислителям і «отцям нації».

Он як тонко і «по-батьківськи» дбає про свій «народ-богоносць» духовний філософ минулого століття К. Леонтьєв: «Чтобы русскому народу действительно пребывать надолго тем народом «богоносцем», от которого ждал так много наш пламенный народолюбец Достоевский, - он должен быть ограничен, отечески и совестливо стеснен. Не надо лишать его тех внешних ограничений и уз, которые так долго утверждали и воспитывали в нем смиренение и покорность. Эти качества составляли его душевную красу и делали его истинно великим и примерным народом. Чтобы продолжать быть для нас самими с этой стороны примерным, он должен быть сызнова и мудро стеснен в своей свободе; удержан свыше на скользком пути эгалитарного своеолияния. При меньшей свободе, при меньших порывах к равенству прав, будет больше серьезности, а при большей серьезности будет гораздо больше и того истинного достоинства в смирении, которое его так красит».

Інакше через какие-нибудь полвека, не более, он из народа «богоносца» стане мало-помалу, і сам того не замечая, «народом-богооборцем» і даже скоріє всякою другого народу, бути може. Ібо, действительно, он свободен во всем доходить до крайностей... Евреї були гораздо більше нас, в своє время, избранным народом, ібо они тогда були одни во всем мире, веровавши в Единого Бога, и однако они же распяли на кресте Христа» («Русь перед Вторым Пришествием»).

Ось яка філософія «солов'я» та літературного режиму! Ні Старий, ні Новий Заповіти не дарують подібного розуміння «боговираності» та «богоносності». Господь у всьому дарує людині волю. Навіть там, у ряю, Він лише попередив наших пращурів не споживати плоди з дерева пізнання. Але коли людина потяглась до нього, не зупинив. Міг же! Тоді б історія людства склалася б інакше. Але було надано волю. Найбільший дарунок Творця - людині. Філософ же пропонує «богоносності» свого народу виховувати через обмеження, утилістичні та щоб не прагнув надто до рівноправ'я, щоправда, все це треба робити «отечески и совестливо».

Чи ж не такий курс на «месіанство» змусить грецького святого Василія, святого, що у IV столітті Христової ери, сказати про цей народ рядками Біблії: «Варварський народ прийде сюди на нас люто, що звуться Росія і Ог і Магог».

(Далі буде)

Слово ПРОСВІТИ

Назва Одеси, славного міста на Чорному морі, яке нещодавно відзначило свій 200-річний ювілей, давно привертає увагу дослідників. Прийнято вважати, що воно постало наприкінці XVIII століття на місці старовинного слов'янського поселення Коцюбієво, що його згодом турки й татари укріпили й назвали Хаджібей. 1795 року Хаджібей перейменували в Одесу на честь давньої грецької колонії Одесса, Одесос, яка розташовувалася неподалік, на березі Тилгульського лиману. Щоправда, потім нібито з'ясувалося, що ця колонія містилася в Болгарії, біля теперішньої Варни. Про походження назви Одеса існує переказ, пов'язаний з адміралом І. М. Дерибасом. Коли йому сказали, що тут мало питної води, він начебто відповів по-французькому: «Ассе до», тобто «Води досить». Якщо читати цю відповідь з кінця, то якраз і виходить «одеса». Проте, звичайно, це тільки зразок народної етимології, дослідники вважають, що в основі назви лежить грецьке слово. А тим часом накопичилося чимало даних, які дозволяють по-новому поглянути на назву Одеса й на ареал довкола неї, а також вратися до деяких фактів далеко за межами України.

Зазначимо відразу: назва Одеса (для зручності взято саме російську форму) виявляє спорідненість із назвою сучасного індійського штату на сході Індії — Орісса. Назва Орісса вимовляється як Одеса-

регіонах України пов'язані саме з нею. Святилища таврської Діви, як і індійської Деві, знаходились на узвишах і стрімких урвищах, а на Україні, як і в іншому слов'янському світі, маємо численні Дівочі та Діви чорногори, наприклад, у Києві, Каневі, Трипіллі, Сахнівці.

Шіва мав ім'я Махеш — «Великий бог», його дружина — Махеші — «Велика богиня». Саме Махеш під іменем Махеша входила до язичницького пантеону київського князя Володимира, причому вона тут була єдиним жіночим божеством, що засвідчує її виняткову важливість. Діва-Махеша була покровителькою і захисницею Херсонеса Таврського, Корсуня літописних джерел, теперішнього Севастополя, а саме з Корсуня-Херсонеса Володимир приніс до Києва християнство, привів християнських священиків і привіз християнські релігії. Тож Хреститель Русі добре знає і херсонеську Діву-Деві, і її божественного чоловіка, котрий під іменем Влес стояв на Подолі в Києві, на березі Почайни. Ім'я Влес — слов'янський відповідник імені Вріш, із санскриту «Бік», що його мав Шіва-Рудра, тотожний слов'янському Родові. І Влес, і Вріш — «скотії» боги в своїх міфологіях.

Південь України, особливо ареал від Керченської протоки до Дністра, здавна вважається іndoарійським, тобто пов'язаним з індійськими племенами. Кримських таврів від сіндів на Таманському півострові

також, що Данда й Дандадара — брати. Таким чином, виявляється семантична тотожність імен Данда і Кий, назва Данда аж Кий, етнонім данадарії/данадара/данадара/такаяни, або палаини (пор. лат. ratus «кій», «палиця»).

Египет Данда мав Шіва, але данада також — зброя деяких богів, наприклад, Вішну й Крішни, про яких згадує «Велесова книга» поряд із іншими індійськими божествами — Індрою, Сур'єю, Ямю, Таштаром тощо. Вішну й Крішна виступають тут як Вишень і Крішень, а саме такі прізвища побутують сьогодні серед українців. Сама ж «Велесова книга» написана ще в IX столітті, тобто за понад сто років до прийняття Володимиром християнства.

«Махабгарата» розповідає, що коли вісімнадцятиденна віна між двоюрідними братами пандавами й кауравами завершилась перемогою п'яти братів-пандавів, то старший із них, Юдіштхіра, здійснив ашвамедгу — жертвоприносину коня. Обряд цей ще ведійський: цар, аби досягти найвищого царського статусу і незаперечної покори довколишніх правителів, випускає на волю коня і з військом вишуває за ним, підкорюючи землі, на які ступав кінь. Похід триває рік, після чого кінь приноситься в пожертву. Престиж ашвамедги був таким високим, що вважалося: цар, який здійснить сто ашвамедг, здатен потіснити з престолу самого Індра, царя богів і ватажка небесного воїнства. Обряд ашвамедги простежується в дослідженнях курганах півдня України, а на срібній вазі зі скіфського кургану Чортомлик зображені сцени ашвамедги. Так що землі України добре відомий цей царський обряд. І давні на-

ОДЕСА НА

ІНДОАРІЙСЬКОМУ ТЛІ УКРАЇНИ

са. Це викликано тим, що в мові хінді, державній мові Індії, звук *r* вимовляється і як *d*. Скажімо, слово бара — «великий» вимовляється і як бада, ларка — «хлопець» — як ладка, параті — «падає» — як падаті. Через це назва штату має подвійну вимову — Орісса й Одеса. А цей штат, як і сусідній Біхар, — хіндімовний. Тому і всесвітньо відомий стиль індійського класичного танцю, який тут виник і первісно був танком храмових танцівниць-девадасі, більше відомих у Європі як бядерки, також має подвійну назву — орісса та одеса.

Описа здавна славиться як «земля богів». І до сьогодні тут збереглися численні й широковідомі храми й пам'ятки, до яких звідусіль сходяться мільйони прочан і туристів. Серед них 10 ступ, встановлених на місцях, де Будда виголосував свої проповіді, печери в горах Удайпур на Кхандапрі, знаменитий храм Сонця в Конараку, величезний вішнушістський храм Джаганнатха, шівайтський храм Лінгарараджа. Цей храм присвячено Шіве, верховному індійському божеству, що зображається з тризубом, а саме на Молдаванці в Одесі, на вапняковій стелі знайдено напис з іменем Бутанат, яке тодіже індійському Бгутанату — «Владика бгутів», де бгути — добри й злі духи, які складають почет грізного й вони-насилника милосердного Шіви. По сусідству, у давньому місті Тіра в гирлі Дністра (зараз Білгород-Дністровський) знайдено інший напис з іменем Шіви — Махада в а, в якому неважко розпізнати індійське Махаде в а — «Великий бог», ще одне з багатьох імен цього божества. Обидва написи датуються II ст., тобто набагато раніше за храм Лінгарараджа в Орісси, зведений у VIII столітті.

Дружина Шіви, його жіноча іпостась, звалася Деві — «Богиня» або Махадеві — «Велика богиня», а ще Геродот у V ст. до н. е. мовить, що таври, давні насељенники Криму, поклоняються Діві. А Діва виявляє не тільки етимологічну, але й функціональну спорідненість з індійською Деві. Поклоніння Діві рясні відбилося у назвах як у Криму, так і по всій Україні, а також у Болгарії, Польщі, Чехії, Румунії. Назви Парфент, Парфенон, Німфей, Діа, Кіз-Таш, Кіз-Аул, Кіз-Кермен, Кіз-Куле в Криму, назви річок Дівка, Дівіця, Дівуха, Дівоча, Дівочин, Дівичий в різних

ман «Сундаракандам» («Прекрасна квітка»), присвячений життю сучасної індійської жінки. Переклав цей твір українською одесит, відомий індолог, який жив і працював у Москві і який, на жаль, передчасно пішов з життя, Віталій Фурніка. Причому Данда пані означає те саме, що й ім'я Данадара — «Жезлодержець», «Цар», «Правитель».

Прізвище Данадін, що теж має таке значення, належить поетові VI—VII ст., — його роман «Пригоди десяти юнаків» переклав ще на початку століття російською мовою і видав у 20-ті роки в Харкові перший український санскритолог, вихідець із Полтавщини, Павло Ріттер (1872–1939), 5 квітня минулого року сповнилося 125 років від дня його народження.

Тобто етнонім Данадарі означає «жезлодержці», інакше — «кіняни», бо ще Тредіаковський відзначав: «Кій есть жезл по-славянски, а слово сие и доныне в употреблении у малороссиян сим знамением». З чого й висновок, що Данадарі належали до воїнського стану, як і «царські» скіфи, і давньоруські русичи.

У «Рамаяні» згадується священний ліс Даддака, з якого злій цар Раван викрав Сту, кохану дружину царевича Рами. Проте своя Данадака є і в Криму, на її південному березі (тепер Очеретяна бухта), за тисячу кілометрів від Індії. Її згадують Птолемей (II ст.) і Амміан Марцеллін (IV ст.) — за їхніх часів це було квітуче місто, що його О. Трубачов вважає столицею і головним портом загадкових таврів. У санскриті Данадака — синонім до Данада (SED, 244). Та ж «Рамаяна» мовить, що колись існувала країна Данадака, якою правив цар Данада, тобто «Кий», «Жезл», теж по сусідству з Оріссою. Відзначається

селевники Орісси — одри //удри, як мовить «Махабгарата», допомагали Юдіштхіру здійснювати ашвамедгу Доречі, у тих самих прикорноморських курганах археологи знаходять індійські гральні кости, складені ніби з двох пірамідок, — іх тут виявлено навіть більше, аніж у самій Індії. Гральні кости згадуються у наших веснянках, а саме в кості Юдіштхіра програв своє царство, яке потім довелося повернати силою. Воєначальником кауравів, які зазнали поразки в цій війні, був могутній воїн Бішма, ім'я якого не можна не сплівіднести з українським прізвищем Бушма. Відночес батьком Рукміні (пор. літописькоє прізвище Рукмане), дружини Крішни, був цар Бішмака, ім'я якого знову-таки співвідноситься з українським прізвищем Бушмака.

«Махабгарата» розповідає також, що саме через Рукміні між Крішною і його двоюрідним братом на ім'я Шішупал спалахнула смертельна ворожнеча, яка скінчилася для Шішупала трагічно — Крішна зніс йому голову своїм бойовим диском-чакрою. А в Орісси колись існувало місто Шішупалгарх, «Фортеця Шішупала», руїни якого до сьогодні збереглися і є об'єктом ретельного вивчення археологами та істориками. Особливість цього міста та, що формою воно являє квадрат, тоді як міста північно-західної Індії — прямокутної форми. Що несамохільно викликає на думку «скіфський квадрат», яким Геродот означував територію прикорноморських скіфів.

Цікаве те, що фонетично близьке до імені Шішупал ім'я Сосипол знали етруски. Йому, укупі з богинею Еїліфією, присвячувалися навіть храми. Сосипол, як свідчать джерела, був божеством-дити-